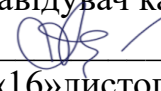

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти

Допущено до захисту
Завідувач кафедрою
 Катерина ПЕТРОВСЬКА
«16» листопада 2025 р.

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД УЧНІВ В КОНТЕКСТІ
ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Кваліфікаційна робота магістра

Виконавець: здобувач другого рівня вищої
освіти, групи м 22 СР(а)
Галузь знань 23 Соціальна робота
Спеціальність 231 Соціальна робота
Освітньо-професійна програма: Соціальна
педагогіка
Наталія Павлівна ЧЕРКЕЗ

Керівник:
к.пед.н., ст. викладач Анастасія ПОПОВА

Рецензент:
к.пед.н., доцент Наталія ЗАХАРОВА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	8
1.1. Сутність соціально-педагогічного супроводу: науково-теоретичний аналіз.....	8
1.2. Концепція Нової української школи: соціально-педагогічний вимір.....	11
1.3. Особливості соціально-педагогічної підтримки учнів у сучасному освітньому закладі.....	17
Висновки до першого розділу.....	24
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЯК СКЛАДОВОЇ СУПРОВОДУ УЧНІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	27
2.1. Організація та методика дослідження	27
2.2. Аналіз результатів дослідження: виявлення стану, потреб і ефективності реалізації соціально-педагогічної підтримки.....	32
2.3. Напрями вдосконалення системи соціально-педагогічного супроводу учнів як моделі реалізації підтримки в умовах НУШ.....	39
Висновки до другого розділу.....	47
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДЕКЛАРАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ГПШ.....	63
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Актуальність. У сучасних умовах трансформації системи освіти України, активного впровадження принципів дитиноцентризму, педагогіки партнерства та компетентнісного підходу, зростає потреба у переосмисленні ролі соціально-педагогічної підтримки як необхідної складової шкільного середовища. Концепція Нової української школи акцентує увагу на створенні безпечного, інклюзивного, підтримувального простору для всебічного розвитку кожної дитини. Особливо це актуалізується в умовах повномасштабної війни, соціальної нестабільності, зростання кількості дітей з досвідом втрати, переміщення, емоційного виснаження та соціальної вразливості. У таких обставинах соціально-педагогічний супровід набуває нового змісту – як засіб формування стійкості, забезпечення емоційного благополуччя, підтримки у соціальній адаптації та розвитку навчальної мотивації.

Підвищена увага до проблем безпеки, психологічного комфорту та рівного доступу до якісної освіти зумовлює необхідність у системному підході до організації соціально-педагогічної підтримки, що охоплює не лише окремі форми взаємодії (індивідуальні бесіди, спостереження, консультування), а й цілісну модель супроводу дитини у шкільному середовищі.

Потреба в оновленні підходів до організації супроводу підтверджується як емпіричними дослідженнями, так і аналітичними напрацюваннями сучасних науковців. Теоретичні засади соціально-педагогічної підтримки розкрито у працях О. Безпалько, І. Зверєвої, О. Пехоти, Н. Савченко, Л. Хомич, які підкреслюють важливість комплексної взаємодії всіх учасників освітнього процесу для створення середовища, що сприяє розвитку кожної дитини. Питання ролі школи як простору безпеки, психологічної підтримки та ціннісного зростання активно розробляються в межах концепцій соціально-педагогічної профілактики (І. Яковлева), педагогіки взаємодії (О. Кононко), гуманістичної психотерапії (К. Роджерс, В. Сатир), практик арт- та казкотерапії (Н. Лисенко, А. Співаковська).

Попри наявність теоретичних моделей, практична реалізація соціально-педагогічного супроводу в закладах загальної середньої освіти досі залишається фрагментарною. Особливо це стосується роботи з учнями молодшого шкільного віку, які потребують системної, безперервної підтримки у процесі адаптації до шкільного життя, формування соціально-емоційних компетентностей та подолання наслідків травматичних подій.

З огляду на зазначене, актуальність нашого дослідження визначається потребою в розробці, обґрунтуванні та впровадженні моделі соціально-педагогічного супроводу учнів, яка б відповідала засадам Нової української школи, була адаптивною до викликів часу (зокрема – воєнного контексту) та забезпечувала умови для сталого розвитку дитини.

Незважаючи на інтенсивне реформування системи освіти України та реалізацію Концепції Нової української школи, на сучасному етапі зберігається низка суперечностей, які ускладнюють ефективне впровадження соціально-педагогічного супроводу учнів у практику діяльності закладів загальної середньої освіти. Зокрема, у науковому та професійному середовищі спостерігаються суперечності між: визнанням важливості індивідуально орієнтованого підходу до учнів і недостатнім рівнем фахової підготовки соціальних педагогів до реалізації нових освітніх підходів; декларованою роллю соціально-педагогічної служби в НУШ та слабкою інтеграцією її діяльності в загальний навчально-виховний процес; зростаючими потребами учнів у психосоціальній підтримці (через війну, соціальні стреси, адаптаційні труднощі) та відсутністю достатніх ресурсів (часових, кадрових, програмних) для їх задоволення; необхідністю міждисциплінарної взаємодії (соціальний педагог, психолог, вчителі, адміністрація, батьки) та фрагментарністю такої співпраці в умовах школи; потребою у впровадженні сучасних форм соціально-педагогічної підтримки (тренінги, проєктна діяльність, просвітництво) та збереженням традиційних форм, які не завжди ефективні для сучасних учнів.

Необхідність розв'язання цих суперечностей, актуальність посилення ролі соціального педагога в умовах реалізації НУШ та потреба в осучасненні його

діяльності зумовили вибір теми магістерської роботи: **«Соціально-педагогічний супровід учнів у контексті впровадження Нової української школи»**.

Об'єкт дослідження: соціально-педагогічний супровід учнів у системі загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: зміст, форми та умови реалізації соціально-педагогічної підтримки як провідного компонента супроводу учнів молодшого шкільного віку у контексті Концепції Нової української школи.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити особливості реалізації соціально-педагогічної підтримки як складової супроводу учнів в умовах Нової української школи, а також розробити практичні рекомендації щодо її удосконалення.

Гіпотеза дослідження: ефективність соціально-педагогічного супроводу учнів значно підвищується за умов: урахування індивідуальних потреб учнів та їх соціального середовища; використання інтерактивних форм роботи (тренінги, групові обговорення, просвітницькі заходи); активної взаємодії соціального педагога з іншими учасниками освітнього процесу (педагогами, адміністрацією, батьками); цілеспрямованого впровадження принципів Концепції НУШ у щоденну діяльність соціально-педагогічної служби.

Практична значущість дослідження: полягає у розробці пропозицій щодо вдосконалення діяльності соціального педагога в умовах НУШ, які можуть бути використані в роботі фахівців соціально-педагогічної служби, шкільних команд супроводу, класних керівників, а також у навчанні майбутніх педагогів і соціальних працівників.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність соціально-педагогічного супроводу учнів та охарактеризувати основні підходи до його організації.
2. Проаналізувати соціально-педагогічний аспект реалізації Концепції Нової української школи.

3. Визначити особливості, форми і методи соціально-педагогічної підтримки учнів у сучасному освітньому закладі.

4. Провести емпіричне дослідження ефективності соціально-педагогічної підтримки як складової супроводу учнів в умовах нової української школи.

5. Розробити модель соціально-педагогічного супроводу учнів у контексті НУШ.

Методи дослідження: для вирішення зазначених завдань використовувались такі методи дослідження – *теоретичні методи* – аналіз і синтез науково-педагогічної та соціологічної літератури з метою вивчення сутності соціально-педагогічного супроводу, особливостей його реалізації в освітньому процесі та впровадження в контексті Концепції Нової української школи; логічний аналіз – для формулювання висновків, узагальнення дослідницьких позицій і побудови теоретичної моделі супроводу. *Конкретно-наукові методи* – категоріальний аналіз (для розкриття змісту основних понять: «соціально-педагогічний супровід», «психосоціальна підтримка», «Нова українська школа»); структурно-функціональний аналіз (для дослідження організації діяльності соціального педагога та взаємозв'язку між суб'єктами освітнього процесу); структурно-логічний аналіз (для виокремлення основних напрямів та форм соціально-педагогічної підтримки учнів у закладі освіти). *Емпіричні методи* – анкетування учнів і педагогів з метою виявлення рівня обізнаності про діяльність соціального педагога, ефективності соціально-педагогічної підтримки, запитів та потреб у супроводі; інтерв'ювання соціального педагога та адміністрації школи з метою аналізу практики організації супроводу учнів; спостереження за освітнім процесом та соціально-педагогічною взаємодією в шкільному середовищі. *Методи математичної та якісної обробки даних* – кількісний та якісний аналіз результатів анкетування і спостереження; побудова узагальнених таблиць, діаграм, графіків для інтерпретації отриманих результатів дослідження. *Методи проектування і моделювання* – розробка рекомендацій і пропозицій щодо вдосконалення соціально-педагогічного супроводу учнів у контексті реалізації Концепції Нової

української школи; створення умовної моделі організації ефективного супроводу в межах одного закладу загальної середньої освіти.

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (усього 51 найменування, з них 9 – іноземними мовами) та додатків на 6 сторінках. Повний обсяг магістерської роботи становить 68 сторінок, основний зміст викладено на 54 сторінках. Робота містить 8 таблиць та 7 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

1.1. Сутність соціально-педагогічного супроводу: науково-теоретичний аналіз.

Сучасні трансформації в освітньому просторі України, зокрема реалізація Концепції Нової української школи, підвищують значущість соціально-педагогічного супроводу як ключового інструмента підтримки розвитку особистості учня. Соціально-педагогічний супровід розглядається як системна діяльність, спрямована на забезпечення умов для повноцінної соціалізації, самореалізації, подолання труднощів та інтеграції дитини в освітнє середовище.

У науковій літературі поняття «соціально-педагогічний супровід» має різноманітні підходи до трактування. Загалом, він розуміється як комплексна, тривала, системна діяльність соціального педагога, яка включає діагностику, профілактику, корекцію, консультування, організацію допомоги учню в подоланні життєвих труднощів та розвитку соціальної компетентності [12; 18].

Так, С. Коляденко зазначає, що соціально-педагогічний супровід є процесом комплексної, послідовної взаємодії, що допомагає людині усвідомити власну життєву ситуацію, сприяє рефлексії й активному саморозвитку [18]. О. Протас, у свою чергу, підкреслює, що це – форма діяльності, яка забезпечує цілісну підтримку дитини чи родини в складних життєвих обставинах, орієнтуючись на індивідуальні потреби й соціальне оточення [32].

У ширшому розумінні, соціально-педагогічний супровід охоплює міждисциплінарну взаємодію (педагоги, психологи, соціальні працівники), реалізується як індивідуально, так і в групових формах, та передбачає активне залучення дитини до процесу саморозвитку [12].

Сучасні західні підходи розглядають соціально-педагогічний супровід у межах парадигми «social pedagogy» – інтегративного, відносинно-центричного підходу, який об'єднує освіту, виховання, соціальну роботу та – культурний розвиток особистості [48]. Зокрема, Härmäläinen, Cameron & Moss описують

соціальну педагогіку як практику, що поєднує теорію і діяльність з метою гармонізації взаємин між індивідом і суспільством [47].

Отже, українські й зарубіжні дослідники єдині в розумінні соціально-педагогічного супроводу як комплексної допомоги, що передбачає гнучку адаптацію до індивідуальних умов, партнерську взаємодію й соціальну відповідальність.

Соціально-педагогічний супровід у системі загальної середньої освіти здійснюється соціальним педагогом як комплексна підтримка учнів, спрямована на забезпечення сприятливих умов для їхнього всебічного розвитку, адаптації до освітнього середовища та подолання життєвих труднощів. Основу супроводу складають його ключові функції, що відображають багатовимірність діяльності соціального педагога.

Діагностична функція – передбачає вивчення індивідуальних особливостей дитини, її мікросередовища, потреб та проблем, а також соціально-психологічного клімату класного колективу [40].

Прогностична функція – полягає у передбаченні змін соціальної ситуації розвитку учня та визначенні очікуваних результатів соціально-педагогічної діяльності [40].

Консультативна функція – включає надання допомоги педагогам, батькам, учням з питань взаємодії, виховання, профілактики конфліктів, а також вирішення соціальних проблем [38].

Профілактична функція – охоплює діяльність щодо запобігання булінгу, асоціальній поведінці, правопорушенням, насильству, формуванню здорових соціальних звичок [38].

Захисна функція – реалізується через забезпечення правового захисту дитини, представлення її інтересів у взаємодії з органами опіки, службами у справах дітей, правоохоронними структурами [38].

Організаторська та соціально-перетворювальна функції – стосуються участі в організації виховної, дозвілєвої, просвітницької діяльності, створенні

безпечного соціального простору, ініціюванні нових форм соціальної роботи [38].

Функції тісно пов'язані з принципами соціально-педагогічного супроводу, що визначають його гуманістичну спрямованість. Серед них у науковій літературі виділяють [4]:

- особистісно орієнтований підхід – визнання унікальності кожної дитини та адаптація роботи до її потреб;
- суб'єкт-суб'єктна взаємодія – побудова рівноправних, партнерських стосунків між учасниками супроводу;
- добровільність участі – повага до вибору дитини, невтручання без її згоди;
- гуманістичність – довіра, підтримка, безоцінне прийняття;
- конвенційність – дотримання міжнародних стандартів у сфері прав дитини;
- оптимізм – віра в ресурси особистості й можливість позитивних змін.

У межах практичної діяльності соціального педагога окреслюються основні напрями супроводу [35]:

- робота з учнями – діагностика, профілактика, мотивація, розвиток соціальних навичок, консультування;
- робота з родинами – просвітництво, підтримка, налагодження партнерської взаємодії;
- співпраця з педагогами – узгодження виховного впливу, методичне консультування;
- координація з іншими структурами – участь у міжвідомчій команді супроводу, взаємодія з Службою у справах дітей, медичними працівниками, поліцією, громадськими організаціями.

Таким чином, соціально-педагогічний супровід функціонує як цілісна, багатовекторна система, що передбачає активну взаємодію всіх суб'єктів освітнього процесу з метою формування безпечного, інклюзивного та підтримуючого середовища для кожного учня.

У цьому контексті важливо відзначити, що впровадження Концепції Нової української школи зумовило якісне оновлення ролі соціального педагога в системі загальної середньої освіти [43]. Його діяльність більше не обмежується лише кризовими чи корекційними випадками – вона набуває стратегічного, системного й профілактично-підтримувального характеру. Соціальний педагог стає учасником змін, спрямованих на гуманізацію освіти, розвиток педагогіки партнерства та створення безпечного, інклюзивного середовища [49].

Згідно з оновленим підходом, його функціонал розширюється до роботи з формування соціально-емоційних навичок учнів, організації превентивної роботи щодо булінгу та дискримінації, координації міжвідомчої взаємодії, підтримки родин, а також сприяння розвитку громадянської активності учнів [45; 50]. У межах реформ соціальний педагог стає фасилітатором шкільного мікроклімату, координатором освітньої взаємодії та консультантом для педагогів і батьків щодо складних соціальних ситуацій [11; 51].

Отже, Концепція НУШ переорієнтувала акценти в роботі соціального педагога з реактивних на проактивні, з ізольованих – на командні, з вузько функціональних – на комплексні. Це вимагає від фахівця нових професійних компетентностей і готовності працювати у динамічному, міждисциплінарному освітньому просторі.

Розуміння цих змін неможливе без детального аналізу самої Концепції Нової української школи, її змістових і ціннісних засад, які й визначають соціально-педагогічний вимір сучасної освіти.

1.2. Концепція Нової української школи: соціально-педагогічний вимір.

Реформа загальної середньої освіти в Україні, що реалізується через Концепцію Нової української школи (НУШ), має на меті не лише зміну змісту освіти, але й трансформацію її ціннісних, соціальних і педагогічних засад. Освітній процес у межах НУШ орієнтований на формування ключових

життєвих компетентностей, розвиток емоційного інтелекту, самостійності, відповідальності, готовності до взаємодії та співпраці.

Центральним у новій парадигмі освіти є дитиноцентризм – визнання учня активним суб'єктом освітнього процесу, носієм прав, потреб і внутрішнього потенціалу. Згідно з офіційними документами, основна мета сучасної школи полягає не лише в передачі знань, а у створенні умов для розвитку особистості, її успішної соціалізації та реалізації в суспільстві [24].

Закон України «Про освіту» (2017) – визначає принципи, на яких базується нова система освіти: рівний доступ, інклюзія, академічна доброчесність, автономія закладів освіти, компетентнісний підхід і педагогіка партнерства [30].

Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988-р. У документі сформульовано цілі реформи, серед яких: формування мотивації до навчання, ціннісного ставлення до себе та суспільства, розвиток критичного мислення й інноваційного потенціалу [31].

Державний стандарт початкової освіти (2018), затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87, що орієнтує на розвиток 10 ключових компетентностей, таких як: спілкування державною мовою, математична грамотність, підприємливість, екологічна свідомість, навчання впродовж життя тощо [28].

Методичні рекомендації МОН (зокрема, «Щодо організації освітнього середовища НУШ», 2019) – акцентують на безпечному, інклюзивному, стимулювальному середовищі, що враховує індивідуальні потреби дітей і ґрунтується на довірі, повазі, підтримці [29].

Зміст Концепції НУШ, як зазначає В.В. Сидоренко, передбачає перехід від авторитарної моделі освіти до педагогіки партнерства, де вчитель є фасилітатором процесу навчання, наставником і організатором сприятливого освітнього середовища [36].

Такі положення формують підґрунтя для реалізації соціально-педагогічної функції школи – як інституції, що не лише навчає, а й виховує, соціалізує, інтегрує учня в демократичне суспільство. Вони також визначають орієнтири професійної діяльності соціального педагога.

У центрі Концепції Нової української школи закладені гуманістичні цінності, які визначають соціально-педагогічну сутність освіти. Її мета – не лише забезпечити академічну успішність, а й створити простір, у якому дитина зможе вільно розвиватися, реалізовувати свій потенціал, формувати моральну стійкість та соціальну активність.

До ключових цінностей НУШ, згідно з положеннями Концепції та супровідних методичних документів, належать:

- повага до гідності дитини, що вимагає педагогіки без примусу й насилля;
- віра в потенціал кожного учня, що стимулює розвиток самооцінки та самостійності;
- безпечне освітнє середовище, у якому дитина почувається захищеною як фізично, так і психологічно;
- особистісна орієнтація навчання, що враховує індивідуальні потреби, темп розвитку та інтереси;
- інклюзивність, що забезпечує рівний доступ до освіти для всіх дітей;
- екологічна свідомість, толерантність, патріотизм, відповідальність – як засади виховання громадянина демократичного суспільства [24].

Ці орієнтири визначають соціально-педагогічну специфіку освітнього процесу: школа має бути не лише середовищем знань, а й середовищем життєвого зростання. Як зазначено в аналітичному розділі Концепції, навчання у НУШ передбачає формування ключових компетентностей, зокрема соціальної й громадянської, ініціативності, емоційної саморегуляції, здатності працювати в команді та розв'язувати конфлікти [36].

У такому контексті змінюється і функція школи – вона дедалі більше виконує соціалізуючу роль, формуючи в учнів розуміння себе як частини

спільноти, здатної впливати на соціальні процеси. Це потребує активного залучення соціальних педагогів, психологів, а також створення освітніх середовищ, у яких домінує не авторитарна дисципліна, а співпраця, довіра, підтримка й партнерство [15].

Відповідно, педагогіка партнерства, як визначальна методологічна засада НУШ, передбачає залучення до освітнього процесу всіх зацікавлених учасників: учнів, батьків, вчителів, громади. Таке партнерство ґрунтується на засадах рівноправності, взаємної відповідальності та етичної взаємодії. Воно змінює підходи до виховання і навчання, стимулює до рефлексії, розвитку критичного мислення, моральної стійкості та емоційної зрілості [19].

Соціально-педагогічний вимір Концепції НУШ виявляється у завданнях, що спрямовані на забезпечення умов для соціалізації, безпеки та ціннісного становлення кожної дитини. Освітній простір у Новій українській школі покликаний бути не лише інтелектуально розвивальним, а й соціально підтримуючим. Це вимагає глибокої міждисциплінарної взаємодії між педагогами, соціальними педагогами, психологами та іншими фахівцями.

Серед ключових соціально-педагогічних завдань НУШ виокремлюються [25]:

- створення умов для розвитку соціально-емоційних компетентностей, зокрема вміння співпрацювати, конструктивно вирішувати конфлікти, дотримуватись соціальних норм і взаємоповаги;
- формування в учнів ціннісних орієнтирів: поваги до гідності інших, громадянської відповідальності, етичної поведінки та самоповаги;
- реалізація педагогіки партнерства як способу взаємодії між учнем, учителем і батьками, що передбачає довіру, відкритість, діалог і співробітництво;
- профілактика соціальних ризиків: запобігання булінгу, дискримінації, соціальній ізоляції, підтримка психоемоційної рівноваги та інклюзії;
- організація роботи з родинами, підтримка батьківського потенціалу, консультації щодо виховання, труднощів адаптації тощо;

- координація роботи між суб'єктами освітнього процесу й зовнішніми структурами (службами у справах дітей, правоохоронними органами, медичними установами).

Ці завдання реалізуються через діяльність соціального педагога, який у НУШ виступає не як окремий спеціаліст для «проблемних випадків», а як повноправний учасник освітнього середовища, відповідальний за створення умов для безпечної соціалізації, психологічного комфорту та підтримки учня. Його роль полягає у [44]:

- виявленні соціально вразливих учнів і формуванні індивідуальних маршрутів супроводу;
- участі в розробленні та впровадженні програм превентивної діяльності;
- організації групової роботи з учнями для розвитку життєвих навичок;
- медіації конфліктів і кризових ситуацій;
- сприянні розвитку емпатії, моральної рефлексії та відповідальності;
- роботі з батьками у форматі консультування, тренінгів, супроводу адаптаційних періодів;
- інтеграції принципів інклюзії, безбар'єрності, дитиноцентризму у шкільну політику.

Таким чином, соціальний педагог у НУШ – це фахівець нового типу, який діє не ізольовано, а як посередник, фасилітатор і консультант, здатний будувати систему взаємодії навколо потреб дитини, орієнтуючись на цінності підтримки, гуманності й партнерства.

У науковому дискурсі соціально-педагогічна складова Нової української школи розглядається як важливий механізм формування особистості, здатної до життя в складному, динамічному суспільстві. Дослідники наголошують, що ціннісна орієнтація, розвиток соціально-емоційної зрілості, громадянської ідентичності та життєвих компетентностей стають пріоритетами шкільної освіти, а не лише засвоєння предметних знань.

О. Галюка зазначає, що в умовах НУШ суттєво змінюються соціально-професійні ролі педагога, який має не тільки викладати навчальний матеріал, а

й здійснювати соціально-педагогічну підтримку дитини, формувати безпечне середовище для її розвитку [11].

Важливе місце в наукових працях займає ціннісний підхід до виховання. Зокрема, у дослідженнях теоретичних засад цього підходу вказано, що формування стійких моральних орієнтирів, екологічної свідомості, толерантності, патріотизму й поваги до прав людини – це не окрема виховна діяльність, а наскрізна складова всього освітнього процесу [10].

Інший напрям аналізу стосується адаптації та соціалізації дітей у шкільному середовищі, зокрема першокласників. Вказується на важливість м'якого входження в навчання, формування відчуття психологічної безпеки та підтримки дитини під час переходу до нових умов навчання. Це завдання реалізується через впровадження адаптаційних програм, супровід з боку соціального педагога й налагодження партнерства з родинами [10].

Окремо досліджується роль педагогів у формуванні національної ідентичності, яка розглядається як багаторівнева система цінностей, емоційної приналежності, громадянської відповідальності та культурної інтеграції. Формування цієї ідентичності у майбутніх учителів НУШ є запорукою того, що вони зможуть транслювати ці цінності учням [22].

Значна увага приділяється також аналізу таких аспектів, як здоров'язбережувальна компетентність і ціннісне ставлення до власного здоров'я, що мають безпосереднє соціально-педагогічне значення в умовах сучасної школи [8].

Усі ці напрями досліджень свідчать про те, що Концепція НУШ не лише декларує соціально-педагогічні орієнтири, а й потребує науково обґрунтованої реалізації цих засад у щоденній освітній практиці.

Таким чином, Концепція Нової української школи задає нові орієнтири розвитку шкільної освіти, у яких соціально-педагогічний вимір виступає не другорядним, а системоутворювальним елементом. Вона спрямована на створення гуманного, безпечного, інклюзивного та ціннісно насиченого освітнього середовища, у якому дитина визнається унікальною особистістю, що

має право на повагу, розвиток і підтримку. НУШ впроваджує педагогіку партнерства, орієнтацію на емоційний і соціальний інтелект, відповідальну громадянську позицію та готовність до співжиття в демократичному суспільстві.

Соціально-педагогічні функції у цьому контексті не є лише допоміжними. Вони є необхідною умовою формування освітнього простору, який сприяє повноцінному розвитку особистості. Саме тому сучасний освітній заклад має не лише навчати, а й забезпечувати соціально-педагогічну підтримку, яка охоплює як індивідуальні потреби учнів, так і взаємодію в системі «учень – вчитель – родина – громада».

У зв'язку з цим важливо звернутися до практичних аспектів реалізації соціально-педагогічної підтримки в умовах сучасного закладу освіти, зокрема – її форм, змісту, цілей, методів та організаційних умов.

1.3. Особливості соціально-педагогічної підтримки учнів у сучасному освітньому закладі.

У межах реалізації Концепції Нової української школи соціально-педагогічна підтримка розглядається як структурна компонента супроводу, що безпосередньо спрямована на створення безпечного, приймаючого та інклюзивного освітнього середовища, у якому кожна дитина отримує не лише знання, а й системну допомогу у формуванні життєвих, соціальних і громадянських компетентностей.

На відміну від супроводу як багаторівневої діяльності, підтримка зосереджена на моральному, емоційному, соціальному та психологічному забезпеченні позитивного розвитку учня. Вона базується на визнанні особистісної цінності кожної дитини та створенні умов для її самореалізації, адаптації та емоційного благополуччя.

Як зазначає Т. Гольфельд, підтримка є гуманістичним ядром соціально-педагогічної діяльності, що виявляється у розумінні, прийнятті дитини, орієнтації на її потреби [12]. У нормативно-методичному полі НУШ вона

визначається як практичний вимір педагогіки партнерства, що сприяє формуванню самооцінки, мотивації до навчання, емоційної рівноваги та довіри до дорослого [25].

У щоденній практиці соціального педагога підтримка реалізується через:

- забезпечення емоційної безпеки;
- відкритий діалог і фасилітацію змін;
- створення програм розвитку, орієнтованих на сильні сторони дитини;
- активне слухання, допомогу у вирішенні складних ситуацій;
- підтримку позитивного «Я»-образу.

С. Коляденко наголошує, що підтримка – це не лише метод, а ціннісна установка соціального педагога, яка ґрунтується на емпатії, моральній чутливості та повазі до гідності дитини [18].

У НУШ така підтримка набуває інклюзивного, дитиноцентричного змісту. Вона реалізується як інтегрована діяльність, що охоплює освітній, виховний, соціальний і профілактичний напрями, ґрунтується на принципах гнучкості, індивідуалізації та партнерства. Форми підтримки поділяються на індивідуальні, групові, проєктні, а також охоплюють роботу з родинами та педагогічну підтримку. Водночас її ефективність забезпечується відповідними методами – діагностичними, профілактичними, корекційно-розвивальними, консультативними та інтегрованими (*таблиця 1.3.1.*).

Індивідуальна підтримка передбачає глибоке вивчення ситуації конкретного учня, його потреб, емоційного стану, сімейних умов і труднощів соціалізації. До ключових завдань належить проведення соціально-педагогічної діагностики, складання індивідуального плану допомоги, консультування з питань самооцінки, стосунків, конфліктів. Особливе місце займає налагодження терапевтичного контакту, що передбачає прийняття дитини, створення атмосфери довіри та поваги. Індивідуальні методи – активне слухання, формуючі бесіди, елементи арттерапії, ігротерапії – спрямовані на зниження тривожності та розвиток позитивної ідентичності.

Групова підтримка сприяє розвитку соціальних навичок і згуртуванню дитячого колективу. Вона реалізується через тренінги, заняття з емоційного інтелекту, тематичні групи для дітей із подібними запитами (ВПО, діти з ООП, підлітки в адаптації), групи за інтересами. Під час таких занять соціальний педагог виступає фасилітатором процесу, допомагаючи учням виявляти емоції, формувати довірливі стосунки й усвідомлено діяти в соціумі. Такі методи як рольові ігри, кейс-аналіз, тренінгові вправи, сприяють профілактиці булінгу, конфліктів, проявів агресії.

Не менш важливою складовою соціально-педагогічної допомоги є педагогічна підтримка, що здійснюється в межах співпраці соціального педагога з учителями, класними керівниками, адміністрацією та фахівцями психолого-педагогічної служби. Такий формат дозволяє комплексно реагувати на виклики, з якими стикаються учні, зокрема в кризових, адаптаційних чи конфліктних ситуаціях.

Соціальний педагог бере участь у методичній роботі школи, розробці індивідуальних стратегій підтримки учнів, впровадженні профілактичних програм, інструктажів і тренінгів для педагогічного колективу. Він може ініціювати обговорення складних випадків, долучатися до створення адаптаційного простору для дітей з особливими освітніми потребами або тих, хто пережив психотравмувальні події (наприклад, ВПО, діти з досвідом втрати тощо) [1].

Педагогічна підтримка сприяє формуванню єдиної виховної позиції, підвищенню психолого-педагогічної обізнаності вчителів, розвитку культури ненасильницького спілкування та партнерства у школі. Через консультування, участь у нарадах, фасилітацію зустрічей соціальний педагог сприяє створенню освітнього середовища, де учень відчуває себе не об'єктом контролю, а повноцінним учасником освітнього процесу [6].

Проектна діяльність відображає ціннісну орієнтацію НУШ на розвиток громадянських, комунікативних і ініціативних компетентностей. Соціальний педагог залучає учнів до участі в соціально значущих ініціативах:

волонтерських акціях, екологічних кампаніях, творчих конкурсах, шкільних медіапроєктах. Завдяки цьому діти набувають досвіду співпраці, самовираження, планування та досягнення результатів. Методично проєктна підтримка реалізується через інтеграцію творчих, дослідницьких та комунікативних методів [5].

Партнерська робота з родинами є невід'ємною складовою соціально-педагогічної підтримки. У межах НУШ така взаємодія набуває форм індивідуальних консультацій, тренінгів батьківської компетентності, просвітницьких зустрічей і спільних освітніх ініціатив. Соціальний педагог виступає посередником між родиною та школою, допомагає в налагодженні конструктивного діалогу. Як підкреслює О. Протас, ефективна підтримка дитини неможлива без урахування родинного контексту, а сталих змін у поведінці та розвитку дитини можна досягти лише через партнерські стосунки між педагогами й батьками [32].

Значущою умовою ефективної соціально-педагогічної підтримки виступає цілеспрямоване застосування методів, що відповідають віковим, психологічним і соціальним особливостям учнів. У межах НУШ соціальні педагоги дедалі частіше використовують діагностичні, профілактичні, корекційні та інтегративні методи, що дозволяють оперативно реагувати на індивідуальні запити дитини та зміни в її соціальному статусі [34].

Серед діагностичних методів найбільш ефективними визнаються спостереження, анкетування, соціометрія, які дозволяють виявити емоційні труднощі, міжособистісні конфлікти, фактори ризику та потреби учнів. Профілактичні методи включають тренінги з формування навичок безпечної поведінки, запобігання булінгу, насильству, девіантній поведінці. Важливо, що профілактика в НУШ має випереджувальний, системний характер і здійснюється через освітні програми, тематичні заняття, просвітницькі заходи [20].

Корекційні й розвивальні методи, зокрема арттерапія, казкотерапія, ігротерапія, формуючі бесіди, використовуються як засоби зняття

психоемоційної напруги, розвитку емпатії, саморегуляції та соціально прийнятної поведінки. Вони дають змогу учневі прожити власні емоції в безпечному форматі, а також сприяють поступовому формуванню позитивного ставлення до себе й інших [34].

У НУШ соціальний педагог не лише працює з учнем, а й координує діяльність усієї команди фахівців. Інтеграція роботи з психологом, педагогами, представниками служби у справах дітей, органів охорони здоров'я й соціального захисту дозволяє створити багаторівневу систему допомоги, орієнтовану на запобігання ізоляції, стигматизації та порушень прав дитини [20; 23].

Окрему увагу слід приділити сучасним інноваційним підходам, що дедалі активніше впроваджуються в освітніх закладах. Серед них – використання медіаційних практик для врегулювання конфліктів, залучення учнів до соціальних проєктів, застосування інтерактивних форм (квести, дебати, соціальні театри), а також цифрових платформ для моніторингу емоційного стану школярів. Такі методи не лише підтримують дитину в моменті, а й розвивають її здатність до самодопомоги, критичного мислення та емоційного зростання [20].

Варто зазначити, що ключовим принципом сучасної підтримки є партнерська взаємодія, яка передбачає спільну відповідальність усіх учасників освітнього процесу за добробут дитини. Це означає не лише педагогічну співпрацю, а й активне залучення батьків до спільного пошуку рішень, до формування сприятливого мікроклімату в школі. Така співпраця реалізується у формі майстер-класів, консультацій, родинних клубів, інтегрованих заходів для дітей та дорослих [23].

Таблиця 1.3.1.

Напрями соціально-педагогічної підтримки в умовах НУШ

Напрямок підтримки	Форми роботи	Методи роботи
Індивідуальна підтримка	- Індивідуальні бесіди - Консультації - Складання індивідуального плану	- Соціально-педагогічна діагностика - Активне слухання - Формуючі бесіди

	підтримки - Психолого-педагогічний супровід - Допомога в кризових ситуаціях	- Арттерапія, ігротерапія - Когнітивно-поведінкові техніки - Моделювання поведінки
Групова підтримка	- Тренінги - Тематичні групи (адаптаційні, підтримки, інтересів) - Групи самопізнання та рефлексії - Профілактичні заняття	- Тренінгові методики - Рольові ігри - Мозковий штурм - Соціодрама, кейс-метод - Інтерактивні вправи - Дискусія
Педагогічна підтримка	- Методичні консультації для педагогів - Участь у педрадах, нарадах, МО - Спільна розробка профілактичних програм - Супровід інклюзивного навчання	- Методичне консультування - Інструктажі - Спільне планування - Інтервізія, супервізія - Фасилітація освітніх зустрічей
Проектна підтримка	- Волонтерські ініціативи - Соціально орієнтовані шкільні проекти - Громадянські акції - Екологічні кампанії - Проекти “рівний-рівному”	- Метод проектів - Дослідницькі методи - Самоменеджмент - Спільне планування - Презентація результатів - Рефлексія участі
Партнерство з родиною	- Індивідуальні консультації - Батьківські збори нового формату - Тренінги для батьків - Родинні клуби - Просвітницькі заходи	- Партнерське консультування - Анкетування батьків - Інформаційно-просвітницька робота - Методика «педагогічного мосту» - Співбесіда, діалог

У результаті соціально-педагогічна підтримка в умовах НУШ трансформується у складову цілісної освітньої політики, що визнає дитину суб'єктом, а не об'єктом впливу. Це підтримка, яка не контролює, а супроводжує; не нав'язує, а пропонує вибір; не формалізує допомогу, а індивідуалізує її зміст і засоби відповідно до реальних потреб і ресурсів дитини.

Отже, систематизуючи зміст соціально-педагогічної підтримки учнів у сучасному освітньому закладі, можна виокремити такі характерні особливості її реалізації в умовах Нової української школи:

- інтегративність – поєднання освітнього, виховного, соціального та профілактичного компонентів у єдину систему підтримки.
- ціннісна орієнтація – опора на принципи педагогіки партнерства, гуманізму, дитиноцентризму, емпатії, безоціночного ставлення до дитини.
- індивідуалізація – врахування вікових, емоційних, соціальних та особистісних особливостей учнів; застосування персоналізованих планів підтримки.
- варіативність форм – реалізація підтримки через індивідуальну, групову, педагогічну, проєктну діяльність та партнерську взаємодію з родинами.
- превентивність і проактивність – спрямованість не лише на подолання труднощів, а й на попередження їх виникнення шляхом розвитку стресостійкості, емоційної саморегуляції та соціальних навичок.
- партнерська взаємодія – налагодження конструктивних зв'язків між соціальним педагогом, учителем, адміністрацією, психологом, сім'єю, а також іншими учасниками освітнього процесу.
- методична підтримка педагогів – консультування педагогічного колективу, участь у методичних об'єднаннях, супровід інклюзивного середовища та реалізація профілактичних програм.
- соціалізаційна спрямованість – розвиток життєвих компетентностей, громадянської відповідальності, ініціативності та позитивної самооцінки учнів.
- міжвідомча взаємодія – залучення до підтримки фахівців інших структур: психологів, медиків, служб у справах дітей тощо з метою системного підходу до вирішення складних ситуацій.
- гнучкість і адаптивність – здатність підтримки змінюватися залежно від контексту: адаптаційних періодів, кризових ситуацій, умов навчання дітей з ООП або ВПО.

Таким чином, здійснений аналіз наукових підходів, нормативно-методичних документів та сучасних практик дозволив виявити сутнісні характеристики соціально-педагогічного супроводу як цілісної, багаторівневої системи допомоги, що забезпечує не лише адаптацію, але й розвиток, самореалізацію та соціальну активність особистості учня. Особливу увагу було приділено специфіці реалізації соціально-педагогічної підтримки як структурної складової супроводу в контексті Нової української школи, її основним формам, напрямам, методам та умовам ефективності.

Соціально-педагогічна підтримка в межах супроводу виконує функцію посередника між індивідуальними потребами дитини, вимогами освітнього середовища та викликами соціального контексту. Її впровадження через індивідуальні й групові форми, проєктну діяльність, педагогічну й родинну взаємодію сприяє формуванню сприятливого мікроклімату, забезпеченню емоційного комфорту, профілактиці девіантної поведінки, підвищенню рівня самооцінки та соціальної компетентності учнів.

З метою перевірки ефективності такої системної взаємодії було проведено експериментальне дослідження соціально-педагогічного супроводу учнів в умовах НУШ. У межах дослідження було апробовано комплекс форм соціально-педагогічної підтримки, спрямованих на розвиток особистісних і соціальних ресурсів дітей, а також оцінено динаміку змін у психосоціальному стані учнів.

Висновки до першого розділу

У результаті аналізу наукових підходів, сучасних освітніх реформ і нормативно-методичних документів, викладених у розділі 1, можна зробити узагальнення щодо сутності, ролі та особливостей соціально-педагогічного супроводу в сучасному освітньому просторі України.

По-перше, соціально-педагогічний супровід в умовах реалізації Концепції Нової української школи (НУШ) постає як цілісна система підтримки учня, що поєднує соціальну, емоційну, педагогічну та ціннісну складові. Він є не епізодичною допомогою, а системною діяльністю, що включає діагностику, консультування, профілактику, корекцію, партнерську взаємодію та міжвідомчу координацію.

По-друге, ключова увага приділяється гуманістичним засадам супроводу, що реалізуються через дитиноцентризм, інклюзію, педагогіку партнерства, добровільність участі, оптимізм і повагу до гідності дитини. У межах НУШ ці принципи стають основою для створення безпечного, сприятливого та стимулювального освітнього середовища.

По-третє, соціально-педагогічний супровід значно розширив функціональні межі діяльності соціального педагога. Сучасний фахівець виконує не лише захисні чи кризові функції, а й активно впроваджує профілактичні програми, розвиває життєві компетентності, налагоджує партнерські відносини з родинами, координує діяльність міждисциплінарної команди та бере участь у формуванні позитивного мікроклімату закладу освіти.

По-четверте, Концепція НУШ визначає соціально-педагогічну підтримку як невід'ємну частину сучасного освітнього процесу. Особливу увагу приділено підтримці учня не лише як об'єкта виховного впливу, а як активного суб'єкта розвитку. У цьому контексті підтримка реалізується через індивідуальні плани, групові заняття, проєктну діяльність, роботу з родинами та педагогічне консультування.

По-п'яте, одним із визначальних чинників ефективності соціально-педагогічного супроводу є методологічна гнучкість і міждисциплінарність. Соціальний педагог має володіти широким спектром методів – від діагностики до інтерактивних форм підтримки, а також бути здатним адаптувати свою діяльність до особистісних потреб дитини, умов навчання (інклюзія, ВПО, криза) та соціального середовища.

У підсумку, розділ 1 засвідчив, що соціально-педагогічний супровід є системоутворювальним елементом Нової української школи. Він не лише сприяє вирішенню поточних освітніх і соціальних викликів, але й формує умови для розвитку громадянської зрілості, соціальної відповідальності та внутрішнього потенціалу учнів. Надалі необхідним є вивчення механізмів практичного впровадження цих підходів, що стане предметом наступних розділів дослідження.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЯК СКЛАДОВОЇ СУПРОВОДУ УЧНІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

2.1. Організація та методика дослідження.

Для перевірки ефективності соціально-педагогічної підтримки в освітньому процесі Нової української школи, нами була розроблена та реалізована експериментально-дослідницька програма, що охоплює три етапи: констатувальний, формувальний і контрольний.

Перший етап – констатувальний – передбачав визначення бази дослідження, теоретичний аналіз проблеми, а також первинну діагностику стану соціально-педагогічної підтримки учнів у закладі освіти. На цьому етапі були з'ясовані:

- рівень наявності системної підтримки учнів;
- ефективність комунікації між педагогами, соціальним педагогом, учнями та батьками;
- потреби учнів у соціально-психологічній, емоційній, індивідуальній або груповій підтримці.

Методи, використані на цьому етапі:

- анкетування учнів щодо емоційного самопочуття, відчуття підтримки та безпеки;
- опитування педагогів та соціального педагога щодо практик підтримки;
- соціально-педагогічне спостереження за міжособистісною взаємодією у класі;
- структуроване інтерв'ю з батьками з метою вивчення взаємодії “школа–родина”.

Другий етап – формувальний – передбачав розробку та апробацію системи форм і методів соціально-педагогічної підтримки відповідно до специфіки НУШ. У дослідницьку модель було включено такі форми:

індивідуальна робота з учнями, групова підтримка, проєктна діяльність, педагогічна взаємодія та партнерство з родиною.

Кожна форма реалізовувалась через специфічні методи: активне слухання, фасилітацію, тренінгові заняття, метод проєктів, сімейне консультування, арт- і ігротерапію. Основна увага зосереджувалась на емоційній підтримці, розвитку саморегуляції, самооцінки, комунікаційних навичок і розв'язанні конфліктних ситуацій.

Третій етап – контрольний – мав на меті оцінити зміни, що відбулись у результаті запровадження цільової програми підтримки. Було проведено повторну діагностику з використанням тих самих інструментів, що і на першому етапі. Отримані результати дали змогу здійснити порівняльний аналіз, визначити динаміку змін та ефективність впроваджених заходів.

Дослідження проводилося на базі КЗ "Гімназія № 2 м.Приморськ", у якому функціонує модель Нової української школи. Було охоплено 24 учня молодшої школи, а також педагогів, соціального педагога і батьків.

Основні завдання експериментального дослідження:

1. Визначити критерії ефективності соціально-педагогічної підтримки учнів;
2. Підібрати та адаптувати діагностичні методики для визначення рівнів емоційної безпеки, соціальної включеності та відчуття підтримки;
3. Провести експериментальне впровадження програми підтримки;
4. Оцінити зміни в динаміці розвитку соціально-емоційної сфери учнів;
5. Сформулювати рекомендації щодо організації соціально-педагогічної підтримки у контексті НУШ.

Для вирішення поставлених завдань було використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження, що включають педагогічний експеримент, аналіз емпіричних даних, якісну та кількісну інтерпретацію

результатів. Експериментальна частина дослідження спрямована на виявлення рівня сформованості соціально-педагогічної підтримки учнів у контексті реалізації Концепції Нової української школи.

З метою забезпечення об'єктивності, цілісності оцінки й відображення багатовимірної структури підтримки нами було визначено п'ять основних критеріїв, що охоплюють ключові напрями соціально-педагогічної взаємодії в умовах сучасного освітнього середовища: емоційно-психологічний, соціальний, мотиваційно-ціннісний, педагогічний та родинний. Кожен із критеріїв конкретизується через відповідні показники, які диференціюються за трьома рівнями сформованості – високим, середнім та низьким.

Таблиця 2.1.1.

Критерії, показники та рівні ефективності соціально-педагогічної підтримки учнів

Критерій	Показники високого рівня	Показники середнього рівня	Показники низького рівня
Емоційно-психологічний	Учень стабільний емоційно, почувається безпечно у школі, демонструє відкритість, впевненість у собі, адекватну самооцінку, виявляє позитивні емоції у взаємодії з однолітками й дорослими.	Учень частково відчуває емоційний комфорт, може проявляти тривожність, сором'язливість, спостерігаються коливання в настрої, залежність від зовнішніх оцінок.	Учень емоційно нестабільний, пригнічений, відчуває себе відокремленим, має низьку самооцінку, виявляє недовіру до дорослих, можлива пасивність або агресивність.
Соціальний	Учень добре інтегрований у колектив, має позитивні стосунки з однолітками, активно бере участь у спільних заходах, виявляє	Учень вибірково спілкується, бере участь у групових активностях час від часу, іноді конфліктує, проявляє спроби встановити контакт.	Учень ізольований, має обмежене коло спілкування або уникає його, конфліктує з ровесниками, не включається у колективні види діяльності.

	емпатію, повагу до інших.		
Мотиваційно-ціннісний	Учень виявляє позитивну мотивацію до навчання, розуміє цінність шкільного середовища, готовий звертатися по допомогу, усвідомлює значущість соціальної підтримки.	Учень демонструє ситуативну або зовнішню мотивацію, не завжди розуміє важливість підтримки, може сумніватися у значущості шкільної взаємодії.	Учень демотивований, не бачить сенсу в навчанні, байдужий до підтримки, негативно ставиться до освітнього процесу та дорослих.
Педагогічний	Педагог створює середовище довіри, заохочує ініціативу, підтримує індивідуальні потреби учня, реалізує принципи педагогіки партнерства.	Педагог частково враховує потреби учня, але взаємодія має фрагментарний характер, підтримка часто замінюється контролем.	Педагогічна взаємодія формальна або авторитарна, відсутній діалог з учнем, не враховуються індивідуальні особливості дитини.
Родинний	Родина активно включена в шкільне життя, бере участь у зустрічах, відкрито співпрацює з педагогами, зацікавлена в розвитку дитини.	Родина підтримує контакт з педагогами епізодично, взаємодія переважно ініціюється школою, не завжди конструктивна.	Родина не взаємодіє зі школою, уникає спілкування, не бере участі в освітньому житті дитини.

З метою оцінки рівня задоволеності потреб у соціально-педагогічній підтримці учнів в умовах реалізації Концепції Нової української школи було використано комплекс валідних і надійних психолого-педагогічних методик,

що дозволяють діагностувати ключові напрями підтримки: емоційно-психологічний, соціальний, мотиваційно-ціннісний, педагогічний та родинний.

1. Емоційно-психологічний критерій, який охоплює рівень емоційного благополуччя, самооцінки, психологічної безпеки та відкритості учня, оцінювався за допомогою опитувальника самооцінки емоційного стану школяра, укладеного відповідно до адаптаційної шкали психоемоційного самопочуття (автор – Л. Орехова). Методика дозволяє виявити рівень суб'єктивного відчуття захищеності, емоційної стабільності, упевненості в міжособистісних стосунках.

2. Соціальний критерій, що відображає рівень включеності дитини у соціальне шкільне середовище, її здатність до співпраці та емпатії, оцінювався за допомогою методики "Соціометрія" (за Я. Морено). Вона дозволяє визначити статус учня в класному колективі, рівень міжособистісної взаємодії, рівень прийняття та підтримки з боку однолітків. Додатково враховувались спостереження педагогів за соціальною активністю дитини в навчальних та позаурочних ситуаціях.

3. Мотиваційно-ціннісний критерій, що визначає внутрішню орієнтацію учня на навчання, розуміння значущості підтримки та освітнього середовища, діагностувався за допомогою анкети ціннісних орієнтацій (адаптація методики М. Рокича для школярів). Вона дозволила з'ясувати пріоритетні для учня цінності – індивідуальні, соціальні, комунікативні – та їхню відповідність гуманістичній орієнтації НУШ.

4. Педагогічний критерій, який охоплює характер взаємодії між учнем та педагогом, рівень суб'єктності учня та реалізації принципів педагогіки партнерства, оцінювався шляхом анкетування учнів і вчителів за авторським опитувальником "Учитель очима учня" (розробка Українського інституту розвитку освіти). Методика дозволяє виявити рівень довіри, відкритості та відчуття підтримки з боку вчителя.

5. Родинний критерій, який передбачає ступінь включеності родини у освітній процес, рівень взаємодії з педагогами, оцінювався на основі

опитувальника для батьків "Школа і сім'я: партнерство заради дитини" (авторська розробка Центру психолого-соціального супроводу МОН України). Додатково було використано коротку анкету для педагогів з метою оцінки активності взаємодії батьків з освітнім закладом.

Усі методики адаптовані до роботи з учнями початкової та базової школи, не перевантажують дитину, дозволяють отримати валідну інформацію щодо внутрішнього стану, соціальних зв'язків та залученості в освітній процес. Комбінування самозвітних опитувальників, анкет і спостереження забезпечує достовірність результатів і їх комплексну інтерпретацію в межах експериментального дослідження.

2.2. Аналіз результатів дослідження: виявлення стану, потреб і ефективності реалізації соціально-педагогічної підтримки.

На основі проведених методик було зроблено висновки щодо рівнів задоволеності потреб у соціально-педагогічній підтримці учнів в умовах реалізації Концепції Нової української школи.

За результатами діагностики емоційно-психологічного критерію було встановлено, що лише 5 учнів (21%) демонструють високий рівень емоційної стабільності, внутрішнього комфорту та впевненості у міжособистісній взаємодії. Ці діти, як правило, мають стабільну емоційну підтримку з боку родини та школи.

У 9 учнів (37%) зафіксовано середній рівень емоційного самопочуття, що свідчить про наявність часткової внутрішньої врівноваженості, але водночас – ознак психологічного напруження, непостійної самооцінки та підвищеної чутливості до змін.

Низький рівень емоційної врівноваженості виявлено у 10 учнів (42%). У цій групі переважають діти, які демонструють ознаки емоційної вразливості, тривожності, невпевненості в собі. Частина з них має досвід переміщення, втрати соціальних зв'язків або психологічного стресу, пов'язаного з воєнними подіями.

Такі результати вказують на значну частку учнів, які потребують фахової соціально-педагогічної підтримки, зокрема – у напрямі розвитку емоційної саморегуляції, зниження рівня тривожності та формування навичок емоційної відкритості. Це особливо актуально в умовах війни, коли навчальний простір має стати джерелом безпеки, стабільності та психологічної підтримки (табл. 2.2.1, рис. 2.2.1).

Таблиця 2.2.1

Рівень сформованості емоційно-психологічного критерію у молодших школярів (n = 24)

Рівень критерію	Кількість учнів	Частка (%)
Високий	5	21%
Середній	9	37%
Низький	10	42%

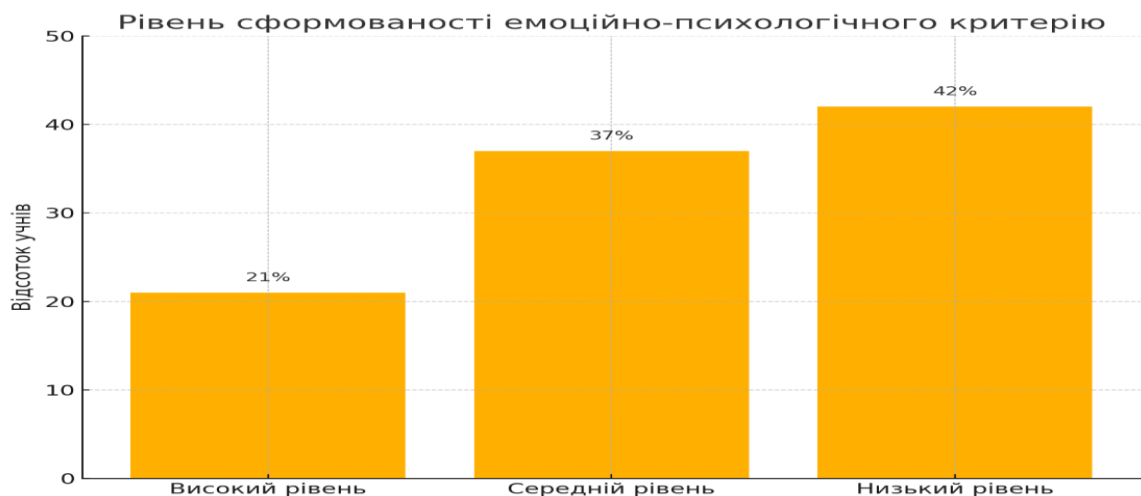

Рис. 2.2.1. Рівень сформованості емоційно-психологічного критерію у молодших школярів.

За результатами діагностики соціального критерію встановлено, що 6 учнів (25%) мають високий рівень соціальної включеності. Вони впевнено взаємодіють з однолітками, користуються довірою та повагою в колективі, легко долучаються до спільних форм роботи.

Середній рівень соціальної активності виявлено у 10 учнів (42%). Такі діти частково інтегровані в колектив, мають певний соціальний потенціал,

проте часто залишаються пасивними учасниками групових взаємодій або потребують додаткових стимулів для включення в соціальні процеси.

Низький рівень соціального включення спостерігається у 8 учнів (33%). Для них характерні ознаки соціального відчуження, обмежена участь у спільній діяльності, уникнення ініціативних контактів. Частина з них – діти ВПО, які все ще перебувають у стані адаптації до нового колективу.

Результати соціометрії підтверджуються спостереженнями за поведінкою учнів під час навчальних та позаурочних активностей. Учні з низьким соціальним статусом значно рідше беруть участь у командній роботі, уникають колективних ігор і не ініціюють взаємодію з ровесниками.

Ці дані підкреслюють необхідність реалізації соціально-педагогічних заходів, спрямованих на формування згуртованого, толерантного і безпечного шкільного середовища, особливо з урахуванням потреб дітей, які пережили втрату домівки, зміну школи або досвід травматичних подій.

Таблиця 2.2.2

**Рівень сформованості соціального критерію у молодших школярів
(n = 24)**

Рівень критерію	Кількість учнів	Частка (%)
Високий	6	25%
Середній	10	42%
Низький	8	33%

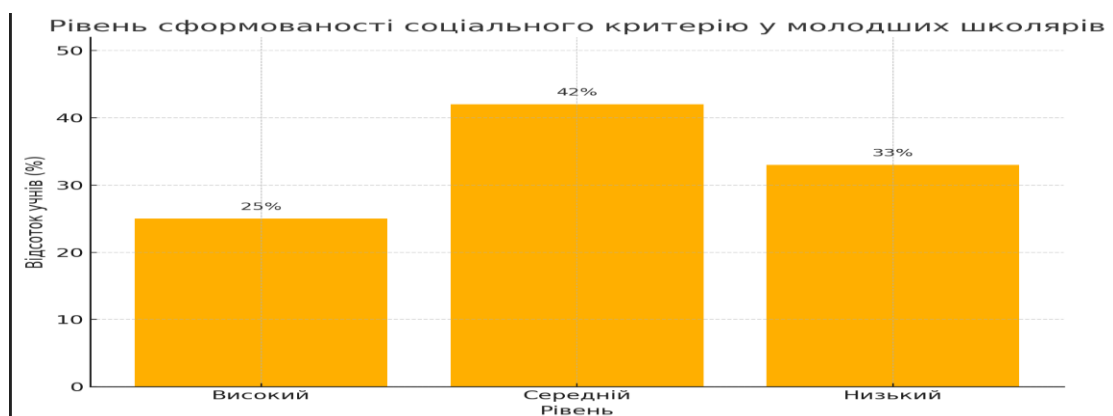

Рис. 2.2.2. Рівень сформованості соціального критерію у молодших школярів.

За результатами діагностики мотиваційно-ціннісного критерію встановлено, що лише 5 учнів (21%) демонструють високий рівень внутрішньої мотивації до навчання, орієнтацію на гуманістичні цінності, відповідальність за власну освітню діяльність. Ці учні, попри складні зовнішні обставини, зберігають інтерес до знань, бачать значення підтримки з боку школи та дорослих як стабілізуючого чинника.

Середній рівень сформованості виявлено у 11 учнів (46%). Для цієї категорії характерна ситуативна зацікавленість у навчанні, вибіркоче розуміння цінностей та залежність від емоційного стану або соціального оточення. Серед цих дітей чимало тих, хто переживає внутрішню невизначеність, переїзд, розлуку з близькими або втрату звичного способу життя.

8 учнів (33%) мають низький рівень: мотивація переважно зовнішня або невиражена, ставлення до навчання пасивне, освітній процес сприймається як обтяження. Частина дітей з цієї групи належать до категорії ВПО, що позначається на їхній емоційній стабільності, здатності до планування та внутрішньої зосередженості.

У воєнний час соціально-педагогічна підтримка набуває особливого значення, оскільки школа часто є єдиним стабільним середовищем для дитини. Підвищення рівня освітньої мотивації можливе лише за умов цілісної підтримки – педагогічної, психологічної та родинної (таблиця 2.2.3, рис. 2.2.3).

Таблиця 2.2.3

Рівень сформованості мотиваційно-ціннісного критерію у молодших школярів (n = 24)

Рівень критерію	Кількість учнів	Частка (%)
Високий	5	21%
Середній	11	46%
Низький	8	33%

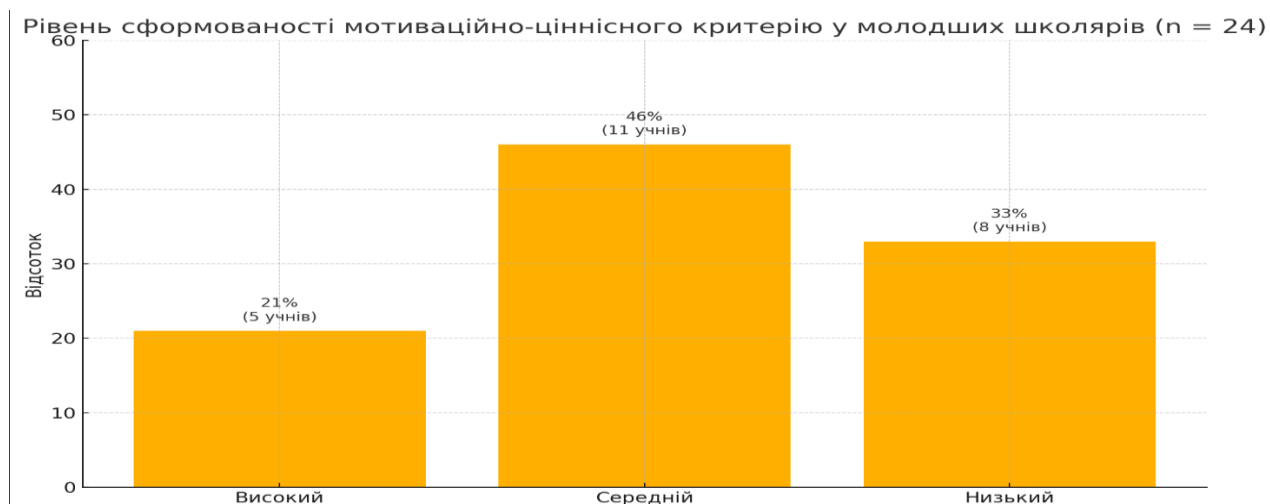

Рис. 2.2.3. Рівень сформованості мотиваційно-ціннісного критерію у молодших школярів.

За результатами діагностики педагогічного критерію, який відображає якість взаємодії між учнями та педагогами, було встановлено наступне. Високий рівень довіри, відкритості у спілкуванні з вчителем, відчуття підтримки з боку дорослого продемонстрували 7 учнів (29%). Це свідчить про наявність позитивного досвіду комунікації та реалізацію принципів педагогіки партнерства. Середній рівень, який вказує на переважно позитивне ставлення до вчителя, але зі зниженим рівнем ініціативи з боку дитини чи недостатньою регулярністю підтримки з боку педагога, виявлено у 10 учнів (42%). Низький рівень сформованості педагогічного критерію спостерігається у 7 учнів (29%). Це може свідчити про наявність бар'єрів у спілкуванні з вчителем, брак довіри, труднощі у відчутті безпеки в освітньому середовищі. Такі результати вказують на важливість посилення партнерської взаємодії між учнем і педагогом, що особливо актуально в умовах впливу військової ситуації на емоційний стан дітей. Створення атмосфери довіри, підтримки та уваги до індивідуальних потреб має стати ключовим завданням соціально-педагогічного супроводу (таблиця 2.2.4, рис. 2.2.4).

Таблиця 2.2.4

**Рівень сформованості педагогічного критерію у молодших школярів
(n = 24)**

Рівень критерію	Кількість учнів	Частка (%)
Високий	7	29%
Середній	10	42%
Низький	7	29%

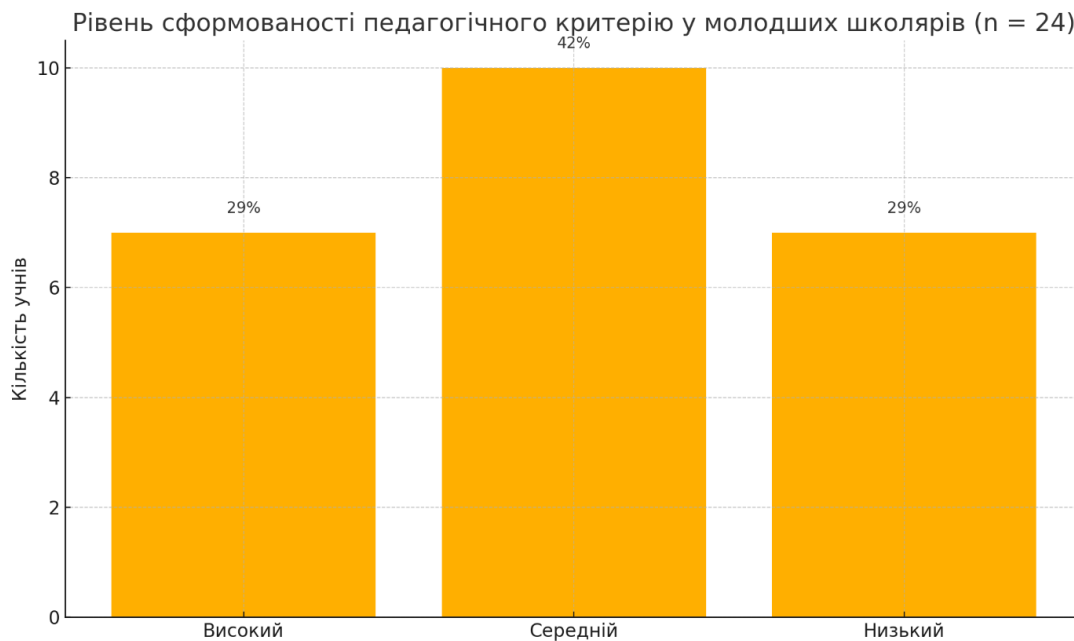

Рис. 2.2.4. Рівень сформованості педагогічного критерію у молодших школярів

Родинний критерій відображає ступінь включеності батьків у освітній процес, характер їхньої взаємодії з педагогами та готовність до співпраці на засадах партнерства. У межах дослідження оцінювання здійснювалось на основі опитувальника для батьків «Школа і сім'я: партнерство заради дитини» (розробка Центру психолого-соціального супроводу МОН України). Додатково було використано коротку анкету для педагогів, що дозволила виявити рівень залученості сімей до шкільного життя, частоту комунікацій і взаєморозуміння з боку батьків. За результатами дослідження було встановлено, що високий рівень родинної включеності мають 6 родин (25%). Це сім'ї, які активно

залучаються до шкільних подій, підтримують регулярний контакт із класним керівником, беруть участь у вирішенні освітніх і виховних завдань. Їхня взаємодія з педагогами є конструктивною, а ставлення – довірливим. Середній рівень сформованості родинного критерію продемонстрували 10 родин (42%). Такі сім'ї епізодично долучаються до освітнього процесу, переважно на запрошення вчителя або під час формальних зустрічей (батьківських зборів). Водночас вони демонструють відкритість до взаємодії, хоч і потребують додаткової мотивації. Низький рівень, що свідчить про формальне або обмежене залучення родини до життя дитини в школі, зафіксовано у 8 родин (33%). Часто це родини, які проживають у складних соціально-економічних обставинах, зокрема внутрішньо переміщені особи, або ті, що з різних причин уникають комунікації з навчальним закладом. Ці дані свідчать про потребу в посиленні партнерської взаємодії між школою та родинами учнів, особливо з числа вразливих категорій. Варто зосередити зусилля соціального педагога на формуванні довіри, підтримці батьків у складних життєвих ситуаціях і налагодженні ефективних каналів комунікації (таблиця 2.2.5., рис. 2.2.5).

Таблиця 2.2.5

Рівень сформованості родинного критерію в учнів молодшої школи (n = 24)

Рівень критерію	Кількість родин	Частка (%)
Високий	6	25%
Середній	10	42%
Низький	8	33%

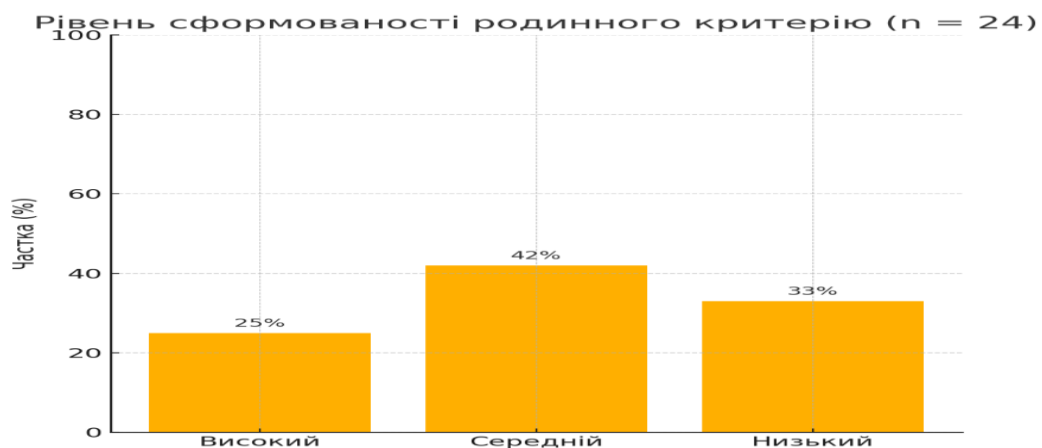

Рис. 2.2.5. Рівень сформованості родинного критерію у молодших школярів

Таким чином, на основі комплексної діагностики п'яти критеріїв реалізації соціально-педагогічної підтримки у молодших школярів (емоційно-психологічного, соціального, мотиваційно-ціннісного, педагогічного та родинного) встановлено наступне: емоційно-психологічний критерій засвідчив, що лише 21% учнів відчують стабільне емоційне благополуччя, тоді як 42% перебувають у зоні психологічної вразливості. Це сигналізує про потребу в додаткових заходах із розвитку емоційної стійкості та підтримки у подоланні тривожності, зокрема в контексті війни та пов'язаних з нею травматичних обставин (наявність дітей ВПО). Соціальний критерій вказує, що лише чверть дітей (25%) мають високий рівень соціальної включеності. Третина учнів стикається з труднощами у взаємодії з ровесниками, що створює ризик ізоляції та знижує ефективність освітньої соціалізації. Мотиваційно-ціннісний критерій виявив, що лише 21% школярів мають виражену навчальну мотивацію та орієнтацію на гуманістичні цінності. У 33% учнів виявлено низький рівень мотивації, що може свідчити про формалізоване сприйняття освітнього процесу. Педагогічний критерій засвідчив, що позитивний досвід партнерської взаємодії з учителем мають лише 29% учнів, тоді як 38% не відчують достатньої підтримки, що може впливати на рівень довіри та залучення до навчання. Родинний критерій показав, що тісна взаємодія між родиною та школою характерна для меншості (25%), тоді як значна частина родин (33%) демонструє пасивність або дистанціювання від участі в освітньому житті дитини.

Отримані результати свідчать про фрагментарність реалізації системи соціально-педагогічної підтримки учнів, а також про необхідність цілеспрямованих змін, які мають ґрунтуватися на потребах дітей, зокрема тих, що перебувають у вразливому становищі внаслідок війни.

2.3. Напрями вдосконалення системи соціально-педагогічного супроводу учнів як моделі реалізації підтримки в умовах НУШ.

В умовах трансформації української освіти, що визначається принципами Нової української школи, зростає значення системного підходу до організації соціально-педагогічної підтримки. Проведене дослідження виявило, що значна

частина учнів молодшого шкільного віку демонструє нестійкий емоційний стан, часткову соціальну ізоляцію, недостатню мотивацію до навчання, обмежену залученість родини до освітнього процесу, а також нерівномірність у педагогічній взаємодії.

Ці результати засвідчують потребу у впровадженні структурованої моделі соціально-педагогічного супроводу, яка забезпечує цілісну підтримку дитини протягом усього освітнього процесу. Супровід у цьому контексті варто трактувати не як епізодичні втручання, а як послідовну, скоординовану, персоналізовану діяльність, орієнтовану на розвиток потенціалу дитини, її соціальну інтеграцію та емоційне благополуччя шляхом різних видів підтримки.

Особливої актуальності така модель набуває в умовах війни, коли частина учнів має досвід вимушеного переміщення, втрати стабільного соціального оточення чи безпеки. Супровід у таких умовах повинен мати адаптивний, гуманістично-орієнтований характер, з фокусом на стійкість, безпеку, прийняття і підтримку дитини.

Орієнтуючись на результати аналізу п'яти критеріїв, які визначали стан реалізації соціально-педагогічної підтримки в освітньому середовищі початкової школи, можна стверджувати про потребу в структурованій моделі соціально-педагогічного супроводу учнів, що інтегрує основні напрями розвитку дитини. Такий супровід має бути вплетеним у повсякденну освітню практику та забезпечувати підтримку як на індивідуальному, так і на груповому рівні. Запропонована модель базується на комплексному підході та охоплює емоційно-психологічний, соціальний, мотиваційно-ціннісний, педагогічний і родинний напрями.

Першочерговим напрямом супроводу є емоційно-психологічна підтримка. Проведене дослідження виявило, що значна частина учнів демонструє ознаки емоційної вразливості, зниженого рівня емоційного благополуччя, а також труднощі у вираженні почуттів. Особливої уваги потребують діти, які мають досвід переміщення або втрати, адже воєнна

реальність спричиняє додаткове емоційне напруження. У цьому контексті актуальним є запровадження регулярної психоемоційної діагностики, проведення тренінгів із саморегуляції, застосування методів тілесно-орієнтованої терапії, арт- і казкотерапії. Всі ці засоби мають бути адаптовані до вікових особливостей молодших школярів і реалізовані у безпечному та підтримувальному середовищі.

Другим напрямом є соціальна інтеграція, що передбачає активне включення дитини до колективу, розвиток навичок співпраці та комунікації. Діагностика соціального критерію виявила наявність учнів, які мають труднощі у взаємодії з ровесниками, проявляють ознаки соціальної ізоляції або пасивної участі у груповій діяльності. Ефективною відповіддю на ці потреби можуть стати цілеспрямовані педагогічні дії, зокрема: організація групових і парних форм роботи, реалізація класних проєктів з соціальною складовою, а також впровадження програм дружнього класного середовища, як-от ініціативи з протидії булінгу, «дружні кола», тренінги на розвиток емпатії.

Не менш важливим компонентом супроводу є мотиваційно-ціннісний. Аналіз показав, що певна частина учнів не усвідомлює значущість навчання, демонструє знижену ініціативу, не завжди може чітко сформулювати освітні цілі. У зв'язку з цим важливо створювати умови для особистісного залучення дитини до освітнього процесу через ігрові методи, використання моральних дилем у навчальних ситуаціях, залучення до спільного визначення навчальних цілей та оцінювання результатів. Таким чином, мотивація дитини постає не як зовнішній стимул, а як внутрішній інтерес і ціннісна орієнтація.

Ще одним критично важливим напрямом є педагогічне партнерство, що передбачає побудову взаємин між учнем і вчителем на основі довіри, відкритості та визнання суб'єктності дитини. Результати анкетування виявили, що не всі учні відчують підтримку з боку вчителя або сприймають педагогічну взаємодію як партнерську. Вирішенням цієї проблеми є впровадження сучасних форм педагогічної взаємодії: фасилітації, коучингу, проведення «емоційних хвилинок» на уроці, відкритих діалогів між учнями та

вчителями. Такі методи не лише підвищують довіру, а й дозволяють формувати в учня відчуття відповідальності за спільний результат.

Останній, проте не менш важливий напрям – це залучення родини до процесу супроводу. Дослідження засвідчило, що рівень партнерства між родинами та школою є нерівномірним, у ряді випадків батьки не беруть активної участі в житті класу або не мають можливості це робити. Водночас родина є важливим джерелом підтримки дитини, тому педагогам доцільно ініціювати налагодження якісної комунікації з батьками, організовувати просвітницькі заходи, сімейні проєкти, спільні творчі активності. Така взаємодія має бути не формальною, а справді партнерською, орієнтованою на добробут дитини.

Таким чином, результати діагностики за всіма критеріями дозволяють окреслити концептуальні напрямки моделі соціально-педагогічного супроводу учнів, що є необхідним етапом для її практичної реалізації.

Наступним кроком є побудова структурованого алгоритму реалізації моделі соціально-педагогічного супроводу учнів в умовах Нової української школи (табл. 2.3.1.). Такий алгоритм має бути інструментом, який дозволить чітко розмежувати функції та зони відповідальності усіх учасників освітнього процесу – учнів, учителів, соціальних педагогів, психологів, адміністрації закладу освіти, а також батьків. У межах такого підходу важливо не лише закріпити функціональні ролі, а й забезпечити послідовність кроків, логіку реагування на виявлені потреби та забезпечення безперервності підтримки (рис 2.3.1.).

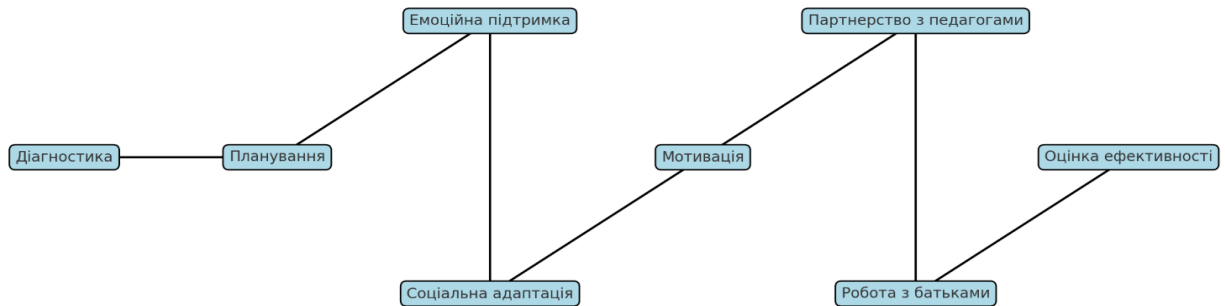

Рис. 2.3.1. Модель супроводу учнів у НУШ: основні напрями

1. Діагностично-аналітичний етап. На цьому етапі ключову роль відіграють класний керівник, шкільний психолог та соціальний педагог. Завданням є виявлення індивідуальних та групових потреб учнів за критеріями підтримки: емоційно-психологічним, соціальним, мотиваційно-ціннісним, педагогічним і родинним. Для цього застосовуються психолого-педагогічні методики, спостереження, анкетування, а також фокус-групи з педагогами та батьками. Особливу увагу необхідно приділяти учням із вразливих категорій – дітям ВПО, з досвідом втрати або сімейними труднощами.

2. Планування індивідуального та колективного супроводу. Визначивши потреби учнів, учасники освітнього процесу формують індивідуальні програми підтримки (ІПП) для дітей, що цього потребують, та загальнокласні напрями підтримки. Тут важливою є командна взаємодія: соціальний педагог координує, психолог формує профіль емоційних потреб, вчитель забезпечує впровадження у навчально-виховний процес, а адміністрація створює організаційні умови. До планування варто залучати й самих дітей (навіть у молодшому шкільному віці — через ігрові або символічні форми), а також батьків.

3. Реалізація програми підтримки. На цьому етапі відбувається безпосереднє втілення запланованих форм і методів: психолого-педагогічні тренінги, арт-терапевтичні вправи, класні ініціативи, індивідуальні бесіди, зустрічі з батьками, робота з педагогами. Важливо, щоб підтримка

здійснювалася систематично та гнучко, з урахуванням змін у стані дитини. Тут соціальний педагог виступає фасилітатором змін, а класний керівник – ключовою фігурою щоденного моніторингу.

4. Оцінка ефективності та корекція. Після певного періоду реалізації (наприклад, один семестр) проводиться повторна діагностика та обговорення результатів у команді. Якщо виявлено позитивну динаміку – підтримка переходить у режим підтримуючої. Якщо ж змін немає або з'являються нові виклики – корегується стратегія, залучаються додаткові ресурси. Оцінка включає як кількісні індикатори (за критеріями), так і якісні: інтерв'ю з дитиною, спостереження, рефлексивні матеріали педагогів та батьків.

5. Розширення моделі через партнерство. Для забезпечення сталості моделі супроводу важливо інтегрувати її в загальну систему роботи школи, залучати громаду, батьківські ініціативи, освітні хаби, соціальні служби. Зокрема, доцільно передбачити розробку внутрішньошкільного документу або протоколу взаємодії, де буде закріплено роль кожного учасника та алгоритм дій у ситуаціях ризику або виявлення складнощів у дитини.

Таблиця 2.3.1.

**План реалізації моделі соціально-педагогічного супроводу учнів у
контексті Нової української школи**

Етап	Ціль етапу	Конкретні заходи / дії	Учасники	Очікувані результати
Діагностико-аналітичний	Виявити рівень потреб учнів у підтримці та супроводі за 5 критеріями	- Проведення анкетування учнів, вчителів, батьків - Соціометричне дослідження - Психоемоційне тестування - Опитування щодо родинної взаємодії	Соціальний педагог, практичний психолог, класні керівники	- Сформовані профілі учнів за критеріями - Визначені групи ризику (в т.ч. діти ВПО) - Аналітична база для планування підтримки
Планувально-організаційний	Розробити індивідуальні та групові	- Складання індивідуальних карт підтримки	Соціальний педагог, класні	- Підготовлені маршрути підтримки

	маршрути підтримки учнів	- Узгодження заходів з педагогами і родинами - Визначення відповідальних за реалізацію підтримки	керівники, батьки, адміністрація	- Залучені педагоги та батьки - Створено координаційну групу
Емоційно-психологічна підтримка	Забезпечити учням емоційну безпеку, стабільність, навички саморегуляції	- Групові заняття з емоційної грамотності - Арт- і казкотерапія - Релаксаційні техніки - Психологічний супровід дітей ВПО	Психолог, соціальний педагог, вчителі початкової школи	- Зменшення рівня тривожності - Підвищення впевненості та психологічного комфорту
Соціальна адаптація і розвиток взаємодії	Стимулювати включення дітей у класне життя, формувати комунікацію	- Тренінги на розвиток комунікативних навичок - Ігрові соціальні проекти - Підтримка дружніх ініціатив «один за всіх» - Інтеграція дітей із низьким соціометричним статусом	Класні керівники, соціальний педагог, педагоги-організатори	- Підвищення соціального статусу дітей - Зниження випадків соціальної ізоляції
Мотиваційно-ціннісна підтримка	Формувати позитивну мотивацію до навчання та гуманістичні цінності	- Ігрові мотиваційні модулі - Колективні обговорення моральних ситуацій - Рефлексивні щоденники учня - Ціннісні вправи	Вчителі, соціальний педагог, психолог	- Підвищення внутрішньої навчальної мотивації - Розвиток ціннісної свідомості учнів
Педагогічне партнерство	Зміцнити довіру та співпрацю між	- Круглі столи «учень-вчитель» - Впровадження практик	Вчителі, класні керівники, психолог	- Підвищення суб'єктності учня - Зменшення

	педагогами і дітьми	«щоденників емоцій» - Навчання педагогів фасилітаційній взаємодії - Тренінги з педагогіки партнерства		емоційного бар'єру між учнем і вчителем
Родинна взаємодія	Активізувати участь родини у процесі підтримки	- Батьківські тренінги «Дитина і школа» - Спільні заходи (тематичні вечори, ярмарки) - Щомісячні зустрічі батьків із соціальним педагогом - Онлайн-щоденники взаємодії «Школа-батьки»	Батьки, класні керівники, соціальний педагог	- Покращення співпраці між родиною та школою - Зростання залученості батьків у життя дитини
Оцінювання результатів і корекція	Визначити ефективність моделі супроводу та внести зміни	- Повторна діагностика за критеріями - Порівняння динаміки - Рефлексивне обговорення з учнями, вчителями, батьками - Корекція планів підтримки	Уся команда супроводу, адміністрація, учні	- Виявлення ефективних інструментів - Удосконалення підходів на основі зворотного зв'язку

Такий алгоритм дозволяє перейти від ситуативних форм підтримки до цілісної системи супроводу, яка охоплює різні контексти життя дитини та підвищує її шанси на благополуччя й успішне навчання.

Проведене дослідження дало змогу обґрунтувати доцільність побудови цілісної моделі соціально-педагогічного супроводу учнів початкової школи в умовах реалізації концепції Нової української школи. Результати діагностики за

п'ятьма критеріями підтримки – емоційно-психологічним, соціальним, мотиваційно-ціннісним, педагогічним і родинним – засвідчили наявність комплексних потреб у більшості дітей, особливо з уразливих категорій, зокрема ВПО.

Запропонована модель супроводу базується на системному, міждисциплінарному та дитиноцентричному підході. Вона передбачає перехід від реактивної допомоги до проактивної підтримки, що інтегрується у всі компоненти шкільного життя. Модель реалізується через чітко структуровані етапи: діагностику, планування, реалізацію, моніторинг та корекцію, із залученням усіх учасників освітнього процесу – учнів, педагогів, батьків, фахівців соціально-педагогічної служби.

Таким чином, модель соціально-педагогічного супроводу в НУШ є не лише відповіддю на виклики сучасності, а й інструментом формування стійкого, підтримувального освітнього середовища, що сприяє розвитку кожної дитини з урахуванням її потреб і потенціалу.

Висновки до другого розділу

Проведене дослідження дозволило емпірично обґрунтувати актуальність і необхідність формування цілісної системи соціально-педагогічної підтримки учнів у контексті реалізації Концепції Нової української школи. У ході дослідницької роботи були реалізовані два ключові етапи – констатувальний та формувальний, які дали змогу окреслити актуальний стан потреб дітей та створити модель супроводу, орієнтовану на ці потреби.

На констатувальному етапі виявлено, що значна частина учнів демонструє емоційну вразливість (42% — низький рівень емоційного благополуччя), недостатній рівень соціальної включеності (33% мають труднощі у взаємодії з однолітками), знижену навчальну мотивацію (у 33% — низький рівень мотивації), а також обмежену взаємодію з педагогами й родинами. Окрема увага була приділена учням із числа внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які особливо потребують емоційної стабілізації та безпечного шкільного простору. Ці результати підтвердили необхідність не лише реагувати на проблеми, а створювати попереджувальну, підтримувальну систему, що охоплює всі аспекти дитячого розвитку.

На формувальному етапі було розроблено комплексну модель соціально-педагогічного супроводу, яка охоплює п'ять напрямів підтримки: емоційно-психологічний, соціальний, мотиваційно-ціннісний, педагогічний і родинний. У моделі закладено принцип дитиноцентризму, послідовності дій, командної взаємодії педагогів і батьків, а також адаптивності до реалій воєнного часу. Реалізація супроводу включає психолого-педагогічну діагностику, індивідуальні й групові заходи, участь родин, педагогічне фасилітування, творчі форми підтримки.

Незважаючи на обмежені часові ресурси, вдалося закласти основи системної роботи із супроводу учнів та почати її впровадження в освітній практиці. Контрольний етап дослідження, який передбачає оцінку змін та ефективності впровадженої моделі, заплановано на наступний навчальний рік.

Його реалізація дозволить отримати повну динаміку змін і зробити остаточні висновки щодо ефективності моделі.

Отримані на цьому етапі результати засвідчують наявність актуального запиту на соціально-педагогічну підтримку в умовах нестабільності, що пов'язана з війною, соціальною невизначеністю та змінами в освітньому середовищі. Школа в таких умовах має виступати не лише навчальним простором, а й простором емоційної безпеки, взаємодії та підтримки.

Таким чином, проведене дослідження підтверджує доцільність впровадження структурованої моделі соціально-педагогічного супроводу, яка відповідає принципам НУШ і сучасним викликам. Її подальше вдосконалення та апробація на контрольному етапі дозволять інтегрувати цю модель як сталій елемент шкільного життя й забезпечити повноцінну підтримку кожній дитині в умовах змін.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів теоретичного аналізу проблеми соціально-педагогічного супроводу учнів у контексті реформ Нової української школи засвідчує досягнення мети дослідження та виконання поставлених завдань, що дає підстави для таких висновків.

Проблема соціально-педагогічного супроводу учнів як умови їх повноцінного розвитку, соціалізації та адаптації в умовах трансформацій загальної середньої освіти набуває особливої актуальності. Здійснений аналіз засвідчив, що ця проблема перебуває у фокусі уваги як вітчизняної, так і зарубіжної науки, однак саме її реалізація в контексті реформ Нової української школи потребує подальшого глибокого осмислення, що й зумовлює значущість дослідження.

1. У результаті вивчення теоретичних основ поняття встановлено, що соціально-педагогічний супровід є цілісною, інтегративною формою професійної діяльності, яка забезпечує умови для успішної соціалізації, адаптації, подолання труднощів і повноцінного особистісного розвитку учнів в освітньому середовищі. Проаналізовано, що ця діяльність реалізується у формі багатокомпонентного процесу, що охоплює діагностичну, консультативну, профілактичну, корекційну, захисну й організаційно-координаційну функції.

З'ясовано, що ефективність супроводу залежить від його системності, наукової обґрунтованості, міждисциплінарної взаємодії та інтеграції в загальну стратегію розвитку закладу освіти. Доведено, що соціально-педагогічна діяльність ґрунтується на принципах дитиноцентризму, гуманізму, добровільності, партнерської взаємодії та індивідуального підходу, що забезпечує її адаптивність до потреб конкретної дитини й соціального контексту.

Уточнено, що вітчизняна й зарубіжна наукова думка акцентує на значущості соціально-педагогічного супроводу як не лише засобу допомоги у складних ситуаціях, але й важливого ресурсу формування емоційної зрілості,

соціальної компетентності, моральної відповідальності та життєвих орієнтирів школяра. Обґрунтовано, що сучасний соціальний педагог має виступати посередником між освітнім закладом, родиною та дитиною, забезпечуючи інклюзивність, емоційний комфорт і підтримку, що є необхідною умовою реалізації соціальної функції школи в умовах реформ загальної середньої освіти.

2. На підставі проведеного аналізу законодавчих, концептуальних і методичних документів, а також наукових джерел, можна зробити висновок про те, що соціально-педагогічний аспект є ключовою складовою Концепції Нової української школи (НУШ), яка переорієнтовує освітній процес на гуманістичні, дитиноцентричні та партнерські засади. У соціально-педагогічному вимірі НУШ розглядається як простір особистісного зростання, морального формування та соціальної інтеграції дитини, а не лише як джерело академічних знань.

Визначено, що соціально-педагогічна функція школи у новій освітній парадигмі полягає у створенні безпечного, підтримувального, ціннісно насиченого середовища, де кожна дитина визнається унікальною особистістю, здатною до самореалізації. До пріоритетних завдань НУШ у соціально-педагогічному вимірі віднесено: розвиток емоційного інтелекту, формування життєвих і соціальних компетентностей, забезпечення психоемоційної рівноваги, профілактику соціальних ризиків, розбудову партнерства з родинами, впровадження педагогіки довіри, співпраці та поваги до гідності дитини.

Роль соціального педагога суттєво трансформується – від виконання функцій нагляду та допомоги у «проблемних» випадках до фасилітації соціалізації, морального розвитку та побудови стійкого освітнього середовища. У межах НУШ соціальний педагог виконує такі функції: координація превентивних програм, робота з вразливими учнями, супровід адаптаційних процесів, медіація конфліктів, консультування батьків, впровадження інклюзивного підходу та розвиток громадянської активності.

Таким чином, Концепція Нової української школи задає нові соціально-педагогічні орієнтири, в межах яких реалізація підтримки, формування етичного й безпечного освітнього простору набуває пріоритетного значення, що можливе за умов використання відповідних форм, методів і змісту соціально-педагогічної підтримки в умовах сучасного закладу освіти

3. Соціально-педагогічна підтримка визначається як системоутворювальний компонент соціально-педагогічного супроводу, що забезпечує безперервний розвиток, адаптацію та соціальну інтеграцію учня в умовах освітнього середовища. У межах концепції Нової української школи вона розуміється як гуманістично орієнтована взаємодія, спрямована на забезпечення емоційного благополуччя, самореалізації та формування ключових соціальних компетентностей дитини.

Особливостями соціально-педагогічної підтримки в сучасному освітньому закладі є: інтегративність (поєднання виховної, освітньої, соціальної та профілактичної функцій), ціннісна орієнтація (емпатійність, дитиноцентризм, безоціночне прийняття), індивідуалізація (орієнтація на унікальні потреби дитини), варіативність форм (гнучкий підхід до вибору методів), превентивність і проактивність (запобігання труднощам), партнерська взаємодія (співпраця з педагогами, батьками, іншими фахівцями), методична підтримка педагогів, соціалізаційна спрямованість, міжвідомча взаємодія та гнучкість й адаптивність до соціального контексту.

У ході аналізу змісту та практики соціально-педагогічної підтримки виявлено п'ять ключових форм її реалізації: індивідуальна робота з учнями, групова підтримка, проєктна діяльність, педагогічна взаємодія та партнерство з родиною. Кожна з форм виконує унікальну функцію в системі супроводу учня та реалізується через відповідні методи: соціально-педагогічну діагностику, активне слухання, фасилітацію, тренінгові технології, консультування, інтерактивні вправи, арт- та ігротерапію, метод проєктів, а також просвітницьку й методичну роботу.

Загалом, ефективність соціально-педагогічної підтримки в умовах НУШ забезпечується за наявності таких умов: міжвідомчої взаємодії фахівців, гнучкості форм, адаптивності до вікових та особистісних особливостей дитини, партнерства з батьками та методичного супроводу педагогів. Її реалізація сприяє розвитку життєвих, емоційних, соціальних і громадянських компетентностей, формуванню позитивної самооцінки, саморегуляції, відповідального ставлення до себе та інших, що в сукупності зміцнює соціальну включеність дитини та створює умови для її успішної самореалізації в сучасному суспільстві.

4. У ході дослідження було здійснено емпіричне вивчення стану соціально-педагогічної підтримки учнів початкової школи в умовах реалізації Концепції Нової української школи. Діагностика проводилась за п'ятьма критеріями: емоційно-психологічним, соціальним, мотиваційно-ціннісним, педагогічним і родинним. Результати аналізу свідчать про наявність значної частки дітей із середнім та низьким рівнем сформованості ключових показників підтримки. Зокрема, найбільш уразливими виявилися емоційно-психологічний (42% учнів – низький рівень) і мотиваційно-ціннісний (33%) критерії, що свідчить про нестачу стабільної підтримки в умовах зовнішніх викликів (зокрема воєнного стану, досвіду ВПО, розриву соціальних зв'язків). Дані також засвідчили недостатній рівень соціальної інтеграції та нерівномірність педагогічної взаємодії. Залучення кількох джерел інформації (анкети, спостереження, соціометрія, інтерв'ю) дозволило комплексно оцінити стан підтримки та виявити реальні потреби дітей, що створює підґрунтя для вдосконалення практики супроводу.

5. На основі аналізу теоретичних положень, результатів емпіричного дослідження та виявлених потреб учнів була розроблена модель соціально-педагогічного супроводу у контексті Нової української школи. Вона передбачає інтеграцію п'яти напрямів підтримки (емоційно-психологічного, соціального, мотиваційно-ціннісного, педагогічного та родинного) у структуровану систему дій, що реалізується на таких етапах: діагностико-аналітичному, планувальному,

реалізаційному, оцінювальному та корекційному. Модель орієнтована на дитиноцентризм, партнерську взаємодію, чутливість до травматичних досвідів і фокус на превенції ризиків. Її реалізація спрямована на формування безпечного, підтримувального освітнього середовища, здатного компенсувати вплив кризових подій та забезпечити цілісний розвиток дитини. У рамках дослідження були створені інструменти діагностики, визначено алгоритм реалізації моделі, а також підготовлено практичні рекомендації щодо ролей і завдань кожного з учасників супроводу – соціального педагога, вчителя, психолога, адміністрації та родини. Модель апробована на етапі часткової реалізації (формувальний етап), а контрольний етап дослідження заплановано на наступний навчальний рік.

Виконання зазначених завдань дозволило досягти основної мети дослідження – обґрунтувати, розробити та частково апробувати модель соціально-педагогічного супроводу учнів молодшого шкільного віку у контексті Концепції Нової української школи. Проведена діагностика підтвердила актуальність цілісного підходу до підтримки дітей у кризових умовах. Запропонована модель має практичну цінність для впровадження в освітній процес як інструмент системної взаємодії та розвитку учнів, особливо з уразливих категорій.

Отже, можна зробити висновок, що гіпотеза дослідження підтвердилася: цілеспрямована організація соціально-педагогічного супроводу учнів, яка враховує емоційно-психологічний, соціальний, мотиваційно-ціннісний, педагогічний та родинний компоненти, сприяє ефективному задоволенню потреб дітей та створенню підтримувального освітнього середовища в умовах Нової української школи.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів обраної проблематики. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у завершенні контрольного етапу дослідження, розробці індикаторів довготривалого ефекту соціально-педагогічної підтримки, а також вивченні особливостей супроводу учнів із досвідом втрати, переміщення або інших травматичних подій.

ДЕКЛАРАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ГШІ

Автори заявляють про використання генеративного ШІ у процесі дослідження та підготовки рукопису. Відповідно до таксономії GAIDeT (2025), наведені нижче завдання були делеговані інструментам генеративного ШІ за повного людського нагляду:

- Генерування ідей
- Пошук і систематизація літератури
- Формулювання висновків
- Переклад

Використаний інструмент генеративного ШІ: ChatGPT-5.

Повну відповідальність за фінальний рукопис несуть автори.

Інструменти генеративного ШІ не зазначаються як автори та не несуть відповідальності за кінцеві результати.

Декларацію подав(ла): Черкез Наталія

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Албул І. Соціально-педагогічна діяльність в умовах російсько-української війни. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. 2 (13). С. 11-19.
2. Алексеєнко Т. Ф., Бирик Д. Д., Гончар Л. В, Куниця Т. Ю. Соціально-педагогічний супровід дітей вимушених переселенців : посібник; за ред. Т.Ф. Алексеєнко. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 208 с.
3. Бадер С. О. Соціально-педагогічний супровід соціалізації молодшого школяра: змістовний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету : Педагогіка. Соціальна робота*. 2016. Вип. 1 (38). С. 23 - 26.
4. Бадер С. В. Соціально-педагогічний супровід соціалізації молодшого школяра: змістовний аспект. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. соціальна робота»*. 2016. 1 (38). С. 23 – 26.
5. Батарейна І. О., Мільчевська Г. С. Окремі питання соціально-педагогічної підтримки різних категорій населення в закладах освіти та соціального спрямування. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка та психологія*, (3). <https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-3-01-02> (дата звернення: 27.06.2025).
6. Бирик Д. Соціально-педагогічна робота в закладах освіти у воєнний та повоєнний період: механізми відновлення та згуртованості. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»* 2025. 1(56). С. 27-31.
7. Біличенко Г. В. Соціально-педагогічний супровід розвитку дитини в контексті гуманістичної парадигми освіти. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*. 2016. № 11. С. 22–27. URL: <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2016-0-11-22-27> (дата звернення: 28.07.2025).
8. Бобро Л. В. Ціннісне ставлення до власного здоров'я як психолого-педагогічна проблема. *Наукові записки [Ніжинського державного університету*

ім. Миколи Гоголя]. *Психолого-педагогічні науки*. 2015. № 4. С. 25-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2015_4_6 (дата звернення: 18.09.2025).

9. Боярська-Хоменко А. В. Соціально-педагогічна підтримка дітей у воєнний період. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 16–18 берез. 2023 р. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 1056–1058.

10. Браніцька Т., Пташнік Н., Мартинюк В. Теоретичні основи ціннісного підходу до виховання здобувачів початкової освіти в умовах Нової української школи. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2025. Вип. 7. С. 20–27. URL: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2025-1.03> (дата звернення: 18.09.2025).

11. Галюка О. Teacher's functional-role positions in the context of the new ukrainian school. *Collection of Scientific Papers of Uman State Pedagogical University*. 2019. No. 4. P. 16–21. URL: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2019.200143> (date of access: 22.07.2025).

12. Гольфельд Т. Г. Соціально-педагогічний супровід: суть, значення. *Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 20 листоп. 2020 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [за ред. М. П. Васильєвої]. Харків : ХНПУ, 2020. С. 111–112.

13. Дереш В. С. Соціально-педагогічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану. *Педагогічний Альманах*. 2023. № 53. С. 171–179. URL: <https://doi.org/10.37915/pa.vi53.454> (дата звернення: 28.07.2025).

14. Дуванська В., Дуванська К. Соціально-педагогічна підтримка вразливих сімей як засіб подолання кризових ситуацій. *UNIVERSUM*. 2025. 17. С. 62-66.

15. Забавляєва Т. А., Пюрко В. Є. Організація навчально-виховного процесу на засадах педагогіки партнерства в умовах реалізації Концепції нової української школи. *Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах*

реалізації Концепції Нової української школи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (14–16 червня 2018 р., м. Мелітополь, Україна) / Ред.-упоряд. Дубяга С. М., Чорна В. В., Яковенко І. О. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. С.119-121. 289 с.

16. Захарова, Н. М. Соціально-педагогічний супровід первинної соціалізації дитини. Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць, 2010, 157-165.

17. Клименко-Гапон О. О. Соціально-педагогічна підтримка сімей внутрішньо-переміщених осіб : магістерська робота. 2020. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/5015> (дата звернення: 28.07.2025).

18. Коляденко С. М. Семантичний та методологічний аналіз поняття «соціально-педагогічний супровід» . *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія II. Соціальна робота. Соціальна педагогіка.: збірник наукових праць*. 2013. Т. 17, № 1. С. 110–118.

19. Кривошей О. О. Педагогіка партнерства як засіб формування особистості молодшого школяра в освітньому процесі початкової школи : кваліфікац. робота на здобуття освіт. ступеня магістр : спец. 013 Початкова освіта. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, каф. початк. і проф. освіти. Харків, 2024. 116 с.

20. Кулаковська Б. Соціально-педагогічна підтримка підлітків третього тисячоліття у контексті Нової української школи : наукова робота. VIII Всеукраїнський дистанційний конкурс студентських та учнівських наукових робіт із соціальної педагогіки / соціальної роботи. 2020. URL:: <https://contest.zu.edu.ua/sotsialno-pedahohichna-pidtrymka-pidlitkiv-tretohoh-tysiacholittia-u-konteksti-novoi-ukrainskoi-shkoly-343db73d.html> (дата звернення: 18.09.2025)

21. Лях Т., Лехолетова М., Петрович В., Спіріна Т. Соціально-педагогічна робота з батьками щодо підтримки ними дітей у період війни.

Ввічливість. *Humanitas*. № 2. С. 24–30. URL : <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.2.3> (дата звернення: 27.06.2025).

22. Модернізація професійної підготовки майбутніх педагогів у контексті освітніх трансформацій : кол. моногр. / О. Бялик, М. Гагарін, І. Дзюбенко [та ін.] ; за ред. О. Коберника ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2024. 275 с. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/42807/1/1.pdf> (дата звернення: 18.09.2025).

23. Назаренко С. М. Робота з батьками та сім'ями : метод. рекомендації для практич. психологів, соціальних педагогів, класних керівників. Комунальний заклад «Богодухівський спеціальний навчально-виховний комплекс» Харківської обл. ради. – Богодухів, 2018. URL: <https://naurok.com.ua/robota-socialnogo-pedagoga-z-batkami-ta-sim-yami-v-umovah-novo-ukra-nsko-shkoli-65135.html> (дата звернення: 18.09.2025).

24. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи : [офіц. вид.]. М-во освіти і науки України. К. : [б. в.], 2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nush/NUSH-booklet-final-2018.pdf> (дата звернення: 22.07.2025).

25. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H.M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2018. URL:: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf> (дата звернення: 18.09.2025).

26. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H.M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf> (дата звернення: 18.09.2025).

27. Опанасенко О. В. Соціально-педагогічний супровід дітей та молоді-переселенців у територіальних громадах. Академічні студії. Серія «педагогіка». 2024. (4), 124-130. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.4.18> (дата звернення: 28.07.2025).

28. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 24.07.2019 № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

29. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи : наказ Міністерства освіти і науки України. від 23.03.2018 р. № 283 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0283729-18#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

30. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 7 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

31. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р : станом на 22 серп. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-р#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

32. Протас О. Л. Соціально-педагогічний супровід розвитку креативно обдарованих дітей в умовах загальноосвітнього навчального закладу. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна.* 2019. Вип. 33. С. 108-122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppk_sp_2019_33_12 (дата звернення: 22.07.2025)

33. Психолого-педагогічна підтримка дітей і молоді в умовах воєнного стану. Фокус: емоційне відновлення, безпека в освіті, адаптація до змін / О. Semenenko та ін. *Journal of Scientific Papers "Social development and Security"*. 2025. Т. 15, № 2. С. 327–335. URL: <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.2.25> (дата звернення: 28.07.2025).

34. Рудкевич Н.І. Методика соціально-педагогічної роботи : навчально-методичний посібник. Львів: Растр-7, 2021. 324 с. URL:

<https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Rudkevych-N.-pidruchnyk.pdf> (дата звернення: 18.09.2025).

35. Сайко Н. О. Соціально-педагогічний супровід дітей з особливими потребами в закладах позашкільної освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2022. № 5. С. 23-27. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.5.4> (дата звернення: 18.09.2025).

36. Сидоренко В.В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист*. №5. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710778/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%A0%D1%83%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82.pdf (дата звернення: 18.09.2025).

37. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. проф. І.Д. Звереві. К.: Центр учбової літератури, 2008. 336 с.

38. Соціальний педагог Околюдько О.Ю. *Соціальний педагог Околюдько О.Ю.* URL: <https://socpedagog1.blogspot.com/> (дата звернення: 22.07.2025).

39. Суліцький В. В.; Пелюхня І. М. Соціально-педагогічна робота з дітьми внутрішньо переміщених сімей. *In: The X International Scientific and Practical Conference «Scientific trends in the development of science and education»*. Thessaloniki, Greece., 2024. p. 172-177.

40. Функції соціального педагога у освітньому закладі. *Комунальний заклад загальної середньої освіти I-III ступенів "Варвинський ліцей №2" Варвинської селищної ради Прилуцького району Чернігівської області - вітаємо на офіційному веб-сайті*. URL: <https://varva2.licey.org.ua/news/13-40-55-06-09-2022/> (дата звернення: 22.07.2025).

41. Цюпак І. М. Сутність дефініції «тьютор» у сучасному просторі дошкільної освіти. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи: збірник матеріалів*

Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції. – Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2018. С.51-53. 393 с.

42. Чернуха Н. М. Категорія соціально-педагогічної підтримки: теорія і практика. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету Україна. 2012. 6. С. 179-182.

43. Черкез Н.П., Попова А.С. Роль соціально-педагогічної служби у реалізації концепції Нової української школи: функції, практики, виклики. *Наука III тисячоліття : пошуки, проблеми, перспективи розвитку : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (23-24 квітня 2025 року) : збірник тез.* Запоріжжя : БДПУ, 2025. 417 с.

44. Чуйко О. Місія і роль соціального педагога в розбудові освітнього середовища закладу освіти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота.* 2019. Вип. 1. С. 41-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkhucozrob_2019_1_11 (дата звернення: 18.09.2025).

45. Bobrytska V. Current educational reforms in ukraine within the frame of pedagogical reflection. *Ukrainian professional education.* 2022. No. 12. P. 18–23. URL: <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2022.12.278989> (date of access: 22.07.2025).

46. Contributors to Wikimedia projects. Social pedagogy - Wikipedia. *Wikipedia, the free encyclopedia.* URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Social_pedagogy (date of access: 22.07.2025).

47. From theory to practice. *Practical social pedagogy.* P. 35–62. URL: <https://doi.org/10.2307/j.ctt1t89gms.7> (date of access: 22.07.2025).

48. Hatton K. Community Work. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences.* 2015. P. 378–384. URL: <https://doi.org/10.1016/b978-0-08-097086-8.28018-5> (date of access: 22.07.2025).

49. Ignatenko N. Professional development of a history teacher in the context of implementation of the concept of the new Ukrainian school. *The Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Pedagogy.*

2021. No. 2. P. 42–49. URL: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.20.2.6> (date of access: 22.07.2025).

50. Ostrovska M. Features of training of future teachers in the context of primary school reform. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: «Pedagogy. Social Work»*. 2021. No. 1(48). P. 315–319. URL: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.315-319> (date of access: 22.07.2025).

51. Sokurianska L., Sopilnyak D. Education System Actors on the Transformation of the Social Order of Schooling in the Context of Russian Aggression. *Visnyk V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Sociological studies of contemporary society: methodology, theory, methods"*. 2022. No. 49. P. 55–65. URL: <https://doi.org/10.26565/2227-6521-2022-49-06> (date of access: 22.07.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитувальник емоційного самопочуття молодшого школяра

Мета: визначення рівня емоційного благополуччя, стабільності, самооцінки та психологічної безпеки дитини у шкільному середовищі.

Інструкція для учня:

«Зараз ти побачиш кілька запитань про те, як ти почуваєшся у школі. На кожне питання потрібно відповісти, обравши один із варіантів:

Так – якщо це про тебе.

Іноді – якщо так буває, але не завжди.

Ні – якщо це не про тебе.

Обери ту відповідь, яка найкраще описує тебе.»

Запитання:

1. Я люблю ходити до школи.
2. У школі мені цікаво.
3. Я відчуваю себе у безпеці на уроці.
4. Мені подобається спілкуватися з однокласниками.
5. Я хвилююся, коли треба відповідати на уроці.
6. Мені здається, що мене розуміють у школі.
7. Я часто злюся або засмучуюсь, коли щось не виходить.
8. У мене є друзі в класі.
9. Я впевнений/впевнена у собі, коли щось пояснюю іншим.
10. Я можу звернутися до вчителя, якщо мені важко.

Ключ до обробки результатів:

- Відповідь «**Так**» — 2 бали
- Відповідь «**Іноді**» — 1 бал
- Відповідь «**Ні**» — 0 балів

Інтерпретація загального балу (максимум – 20 балів):

- **16–20 балів:** Високий рівень емоційного благополуччя – дитина почувається комфортно, має позитивне ставлення до школи та соціальної взаємодії.
- **10–15 балів:** Середній рівень – дитина почувається переважно стабільно, але є деякі ознаки тривожності або емоційного дискомфорту.
- **0–9 балів:** Низький рівень – наявні труднощі з емоційною саморегуляцією, тривожність, зниження самооцінки або почуття самотності.

Соціометрія для молодших школярів (адаптована форма)

Мета: виявлення статусу дитини в учнівському колективі, визначення рівня соціальної включеності та характеру міжособистісних стосунків.

Інструкція для учня:

«Уяви, що ви всі разом будете виконувати цікаве завдання або грати у гру. Вибери, з ким би ти найбільше хотів (хотіла) бути в одній команді. Напиши імена трьох однокласників, з якими тобі приємно бути разом. Потім напиши, з ким би ти не хотів (не хотіла) грати у команді.»

Запитання:

1. З ким ти хотів (хотіла) б бути в одній команді? (напиши **три імені**)
2. З ким ти не хотів (не хотіла) б бути в одній команді? (напиши **одне або два імені**)

Ключ до обробки результатів:

- Кількість позитивних виборів, отриманих кожним учнем, фіксується у зведеній таблиці.
- Визначаються:
 - **Лідери** – учні, які отримали найбільше позитивних виборів.
 - **Прийняті** – учні з середньою кількістю позитивних виборів.
 - **Ізольовані** – учні, яких ніхто або майже ніхто не обрав.
 - **Відкинуті** – учні, яких вказували у негативних виборах.

Інтерпретація результатів:

- Учні з високою кількістю позитивних виборів добре інтегровані, мають високий соціальний статус.
- Учні з поодинокими виборами або відсутністю виборів потребують додаткової соціальної підтримки.
- Виявлення негативних виборів дозволяє вчасно виявити можливі проблеми з булінгом або відторгненням.

Анкета ціннісних орієнтацій (адаптація для молодших школярів)

Мета: виявлення основних ціннісних орієнтацій дитини, її ставлення до школи, навчання, взаємодії з іншими людьми та розуміння значущості підтримки.

Інструкція для учня:

«Перед тобою — декілька простих запитань. Прочитай кожне і вибери той варіант, який тобі найбільше підходить. Немає “правильних” чи “неправильних” відповідей — просто обери те, що ти відчуваєш.»

Запитання:

1. Чому тобі важливо ходити до школи?
 - а) Щоб дізнаватися щось нове
 - б) Щоб тішити батьків та вчителів
 - в) Мені не дуже цікаво в школі
2. Коли ти не розумієш щось на уроці, ти:
 - а) Питаєш у вчителя або друзів
 - б) Сидиш мовчки
 - в) Злишся і не хочеш слухати далі
3. Що для тебе найважливіше у школі?
 - а) Друзі
 - б) Хороші оцінки
 - в) Щоб скоріше закінчився день
4. Коли твій однокласник засмучений, ти:
 - а) Питаєш, що сталося, і намагаєшся допомогти
 - б) Просто не звертаєш уваги
 - в) Радієш, що це не з тобою
5. Як ти ставишся до нових дітей у класі?
 - а) Радо знайомишся і допомагаєш їм
 - б) Спочатку спостерігаєш
 - в) Уникаєш спілкування

Ключ до обробки результатів:

- **а)** – відповіді, що свідчать про сформовану гуманістичну ціннісну орієнтацію та позитивне ставлення до навчання і взаємодії
- **б)** – свідчать про часткове прийняття цінностей, ситуативну мотивацію
- **в)** – свідчать про низьку мотивацію, відсутність значущості школи або підтримки

Інтерпретація:

- 4–5 відповідей «а» — **високий рівень** ціннісної орієнтації.
- 2–3 відповіді «а» — **середній рівень**.
- 0–1 відповідь «а» — **низький рівень**, потреба в додатковій мотиваційній та соціальній роботі.

Учитель очима учня» (адаптаційна форма для молодших школярів)

Мета: оцінити сприйняття дитиною свого вчителя, рівень довіри, відчуття підтримки, відкритості та безпеки у взаємодії з педагогом.

Інструкція для учня:

«Зараз ти побачиш запитання про твого вчителя. Подумай добре й постав 😊 (якщо так), 😐 (якщо не завжди) або ☹ (якщо ні). Не хвилюйся, відповідай щиро — ніхто не буде сварити.»

Запитання:

1. Мій учитель (учителька) ставиться до мене з повагою.
2. Я можу звернутися до вчителя, коли мені сумно або щось не так.
3. Учитель справедливий до всіх учнів.
4. Учитель помічає, коли я стараюся.
5. Вчитель допомагає мені, коли щось не виходить.
6. Я не боюся запитати щось у вчителя.
7. Мені приємно, коли вчитель мене хвалить.
8. Учитель зацікавлений у тому, щоб я добре навчався (навчалася).

Ключ до обробки результатів:

- 😊 (позитивна відповідь) — 2 бали
- 😐 (нейтральна відповідь) — 1 бал
- ☹ (негативна відповідь) — 0 балів

Інтерпретація:

- **13–16 балів** — **високий рівень педагогічної підтримки**, учень відчуває довіру та безпеку у взаємодії.
- **8–12 балів** — **середній рівень**, є потенціал для зміцнення взаємодії.
- **0–7 балів** — **низький рівень підтримки**, можлива дистанційність у стосунках із педагогом, потреба в зміні стилю комунікації.

Анкета для батьків «Школа і сім'я: партнерство заради дитини»

Мета: оцінити рівень включеності родини в шкільне життя дитини, характер взаємодії батьків із педагогами, а також готовність до партнерської співпраці.

Інструкція для батьків:

«Просимо вас дати відповіді на запитання анкети, позначаючи ту відповідь, яка найточніше відповідає вашій ситуації. Дані потрібні виключно для узагальненого аналізу, вони не будуть розголошені.»

Запитання:

1. Як часто ви спілкуєтесь з класним керівником дитини?
 - ☐ Постійно (більше 1 разу на місяць)
 - ☐ Іноді (1 раз на кілька місяців)
 - ☐ Рідко або взагалі ні
2. Чи бере участь у шкільних заходах (свята, батьківські збори, ярмарки тощо)?
 - ☐ Так, постійно
 - ☐ Іноді
 - ☐ Ні
3. Якщо ваша дитина має труднощі в навчанні чи поведінці, як ви зазвичай реагуєте?
 - ☐ Співпрацюю зі школою для пошуку рішення
 - ☐ Обговорюю це вдома, але до школи не звертаюся
 - ☐ Не вважаю це проблемою
4. Чи відчуваєте ви, що вас у школі слухають і цінують вашу думку?
 - ☐ Так
 - ☐ Частково
 - ☐ Ні
5. Чи вважаєте ви себе партнером у вихованні та навчанні дитини разом зі школою?
 - ☐ Так, повною мірою
 - ☐ Частково
 - ☐ Швидше ні
6. Як часто ви допомагаєте дитині в навчанні або цікавитесь її шкільним життям?
 - ☐ Щодня
 - ☐ Іноді
 - ☐ Дуже рідко або ніколи
7. Якщо школа організовує зустрічі, семінари для батьків, ви:
 - ☐ Завжди намагаюся бути присутнім
 - ☐ Іноді відвідую
 - ☐ Не беру участі
8. Чи є у вас контакт з іншими батьками класу дитини?
 - ☐ Так, ми спілкуємося й поза школою
 - ☐ Лише на зборах
 - ☐ Не знайомий(а) з іншими батьками

Ключ до обробки результатів:

Відповіді оцінюються за шкалою:

- Перша відповідь – 2 бали
- Друга – 1 бал
- Третя – 0 балів

Інтерпретація:

- 13–16 балів — високий рівень партнерства, активна участь родини в шкільному житті.
- 8–12 балів — середній рівень включеності, є потенціал для розвитку взаємодії.
- 0–7 балів — низький рівень, батьки дистанційовані, потреба в активізації співпраці.

